

UCHWAŁA NR 245/3424/18

ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

z dnia 6 marca 2018 roku

w sprawie przyjęcia procedury dotyczącej zwalczania nadużyć finansowych w ramach Programu Operacyjnego „Rybacktwo i Morze” 2014-2020

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 2017 r., poz. 2096, z późn. zm.), art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 10 lipca 2015 roku o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1267) oraz § 1 i 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 19 października 2016 roku w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez samorząd województwa zadań instytucji zarządzającej Programem Operacyjnym „Rybacktwo i Morze” oraz warunków finansowania samorządu województwa w związku z wykonywaniem tych zadań (Dz. U. z 2016 r., poz. 1768 z późn. zm.) i Wytucznych Komisji Europejskiej z czerwca 2014 r. pn. „Ocena ryzyka nadużyć finansowych oraz skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych”), uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do stosowania Procedurę dot. zwalczania nadużyć finansowych w ramach Programu Operacyjnego „Rybacktwo i Morze” 2014-2020 realizowanego przez Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej.

§ 2. Procedura, o której mowa w § 1, stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 3. Zmiany książki procedur, wymienionej w § 1, wprowadza się automatycznie z dniem wpływu informacji w tym zakresie do Wydziału Rybacktwo Departamentu Rolnictwa, Zasobów Naturalnych, Rybacktwo i Rozwoju Wsi. Nie wymagają one zatwierdzenia przez Zarząd Województwa. Do aktualizacji procedury upoważnia się Dyrektora Departamentu Rolnictwa, Zasobów Naturalnych, Rybacktwo i Rozwoju Wsi.

§ 4. Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Lubuskiego.

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

z up. MARSZAŁKA WOJEWÓDZTWA

Eugeniusz Teska

Geolog Wojewódzki - Kierownik Wydziału

Geologii w Departamencie Rolnictwa,

Zasobów Naturalnych, Rybacktwo i Rozwoju Wsi

Stwierdzam zgodność

z projektem uchwały

MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA

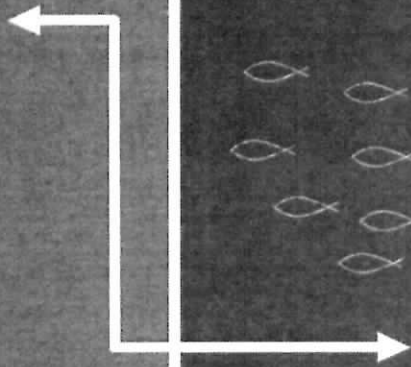
Elżbieta Anna Polak

Zołącznik do uchwały
nr 245/3424/18 UZWL
z dnia 6 marca 2018 r.

Procedura zwalczania nadużyć finansowych w ramach Programu Operacyjnego „Rybacktvo i Morze” 2014-2020

Instytucja Zarządzająca PO RYBY 2014 -2020

wersja 1.0

Warszawa
02.06. 2017 r.

ZATWIERDZAM
Podsekretarz Stanu
Grzegorz Witkowski
Grzegorz Witkowski

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Morski i Rybacki

Spis treści

Wykaz Skrótów	3
1) Podstawy prawne w zakresie przeciwdziałania nadużyciom finansowym	4
2) Deklaracja w sprawie strategii zwalczania nadużyć finansowych	7
3) Zakres i cel procedury.....	7
4) Definicje stosowane w Procedurze	8
5) Instytucje spoza systemu wdrażania PO RYBY, biorące udział w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości o charakterze korupcyjnym i łamaniu przepisów w zakresie zamówień publicznych	11
6) Obowiązujące uregulowania w zakresie przeciwdziałania i postępowania z nadużyciami finansowymi	13
7) Środki mające na celu zapobieganie wystąpienia nadużycia finansowego	23
8) Identyfikowanie nadużyć finansowych	25
9) Postępowanie w przypadku zidentyfikowania podejrzenia nadużycia finansowego	28
Załączniki	34

Wykaz Skrótów

IA - Instytucja Audytowa

IMS - ang. *Irregularity Management System* - system informatyczny uruchomiony i administrowany przez Komisję Europejską, za pomocą którego informacje o nieprawidłowościach przekazywane są przez państwa członkowskie do KE,

Instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY – IZ i IP

IP - Instytucja Pośrednicząca,

IZ - Instytucja Zarządzająca,

KE - Komisja Europejska,

OLAF - Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych,

OECD - Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju,

MGMiŻŚ - Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej

PO RYBY - Program Operacyjny „Rybnactwo i Morze”

CBA - Centralne Biuro Antykorupcyjne,

ABW - Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego,

UOKiK - Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów,

RPPK - Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014 – 2019 (M. P. 2014, poz. 299)

1) Podstawy prawne w zakresie przeciwdziałania nadużyciom finansowym

1. W zakresie ustawodawstwa unijnego są to m.in:

- a) Artykuł 325 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Rozdział 6: Zwalczanie nadużyć finansowych) Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016 r.;
- b) Konwencja o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 roku, ustanowiona na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej wraz z trzema protokołami (Konwencja z dnia 26 lipca 1995 r., pierwszy protokół oraz drugi protokół w sprawie kompetencji Trybunału Sprawiedliwości weszły w życie dnia 17 października 2002 r.) Dz. Urz. WE Nr C 316 z 27.11.1995 r.;
- c) Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich (Dz. Urz. UE. L 312 z 23.12.1995 r., str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 1, t. 1, str. 340);
- d) Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, EURATOM) nr 883/2013 z dnia 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Rady (Euratom) nr 1074/1999 (Dz. Urz. UE L 248 z 18.09.2013, str. 1 i Dz. Urz. UE L 317 z 23.11.2016, str. 1, z późn. zm.);
- e) Rozporządzenie Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami (Dz. Urz. UE. L 292 z 15.11.1996 r., str. 2; Polskie wydanie specjalne, rozdz. 9, t. 1, str. 303);
- f) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 (Dz. Urz. UE L 298 z 26.10.2012, str. 1, z późn. zm.), zwane dalej „**rozporządzeniem finansowym**”;
- g) Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, (Dz. Urz. UE L 362 z 31.12.2012 r., str. 1, z późn. zm.);
- h) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320, z późn., zm.);

- i) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011 (Dz. Urz. UE L 149 z 20.05.2014, str. 1, z późn. zm.), zwane dalej „rozporządzeniem nr 508/2014”,
  - j) Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego. (Dz. Urz. UE L 138 z 13.05.2015 r., str. 5 i Dz. Urz. UE L 102 z 21.04.2015, str. 33), zwane dalej „rozporządzeniem nr 480/2014”;
  - k) Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1970 z dnia 8 lipca 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 przepisami szczegółowymi dotyczącymi zgłaszania nieprawidłowości w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz. Urz. UE L 293 z 10.11.2015, str. 1).
- 2) W zakresie ustawodawstwa krajowego są to m.in.:
- a) Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz. U. 1358 oraz z 2016 r. poz. 1203 i 1948.), zwana dalej „ustawą o EFMR”;
  - b) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, z późn. zm.), zwana dalej: „Kk”;
  - c) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, z późn. zm.), zwana dalej: „Kpk”;
  - d) Ustawa z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2016 r. poz. 2137, z późn. zm.), zwana dalej „Kks”;
  - e) Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. poz. 1947, z późn. zm.);
  - f) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870 z późn. zm.), zwana dalej „Ufp”;
  - g) Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 168 z późn. zm.);
  - h) Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2017 r. poz. 229), zwana dalej: „ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów”;

- i) Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2003 r. Nr 153 poz. 1503 z późn. zm.);
- j) Ustawa z 29 stycznia 2004 roku - Prawo zamówień publicznych (Dz.U. 2015 poz. 2164, z późn. zm.), zwana dalej: „ustawą Pzp”;
- k) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584, z późn. zm.);
- l) Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2016 r. poz. 1897, z późn. zm.);
- m) Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2016 r. poz. 177, z późn. zm.);
- n) Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U z 2016 r. poz. 1310, z późn. zm.);
- o) Ustawa z dnia 12 maja 2006 r. o ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 84, poz. 563);
- p) Prawnokarna konwencja o korupcji, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249) uzupełniona protokołem dodatkowym do Prawnokarnej konwencji o korupcji, sporządzonym w Strasburgu dnia 15 maja 2003 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 981);
- q) Konwencja o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich, sporządzona w Brukseli dnia 26 lipca 1995 r., Protokół do Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 r. sporządzony w Dublinie dnia 27 września 1996 r., Protokół w sprawie interpretacji w trybie orzeczenia wstępnego przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 r., sporządzony w Brukseli dnia 29 listopada 1996 r., oraz Drugi Protokół do Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich sporządzony w Brukseli dnia 19 czerwca 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 208, poz. 1603);
- r) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2003 r. w sprawie Pełnomocnika Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej (Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1113, z późn. zm.);
- s) Uchwała nr 37 Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 2014 r. w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014 - 2019 (M. P. poz. 299);
- t) Uchwała Nr 181 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie „Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020” (M. P. poz. 1069);
- u) Oświadczenie Rządowe z dnia 8 grudnia 2006 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 84 poz. 564), oraz Konwencja Narodów Zjednoczonych Przeciwko Korupcji, przyjęta przez

Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 31 października 2003 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 84, poz. 563).

3) Inne dokumenty stanowiące podstawę sporządzenia niniejszej procedury:

- a) Wytyczne KE dla państw członkowskich i instytucji wdrażających programy pn. Ocena ryzyka nadużyć finansowych oraz skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych), zwane dalej „ Wytycznymi KE' (EGESIF_14-0021 -00 z dnia 16 czerwca 2014 r.);
- b) Guidance for Member States on Designation Procedure (EGESIF_14-0013 z dnia 18 grudnia 2014 r.);
- c) Wytyczne KE dotyczące krajowych strategii zwalczania nadużyć finansowych w zakresie europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (EFSI) z dnia 23 grudnia 2014 r.;
- d) Identyfikowanie przypadków konfliktu interesów w postępowaniach o udzielenie zamówień publicznych w ramach działań strukturalnych. Praktyczny przewodnik dla kierowników opracowany przez grupę ekspertów z państw członkowskich koordynowaną przez Dział D.2 OLAF - Zapobieganie Nadużyciom (dokument zatwierdzony przez grupę ds. zapobiegania nadużyciom finansowym COCOLAF w dniu 12 listopada 2013 r.);
- e) Wykrywanie przerobionych dokumentów w dziedzinie działań strukturalnych. Praktyczny przewodnik dla instytucji zarządzających opracowany przez grupę ekspertów z państw członkowskich koordynowaną przez Dział D.2 OLAF - Zapobieganie Nadużyciom (dokument zatwierdzony przez grupę ds. zapobiegania nadużyciom finansowym COCOLAF w dniu 12 listopada 2013 r.).

2) Deklaracja w sprawie strategii zwalczania nadużyć finansowych

Instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY przestrzegają norm prawnych, etycznych i moralnych na najwyższym poziomie oraz zasad rzetelności, obiektywizmu i uczciwości. Dzięki postępowaniu zgodnemu z ww. zasadami instytucje będą postrzegane jako przeciwne przejawom nadużyć finansowych i korupcji w prowadzeniu swojej działalności.

Przestrzeganie powyższych zasad wymagane jest również od wszystkich pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY.

3) Zakres i cel procedury

Celem niniejszej procedury jest przedstawienie wskazówek dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY odnośnie działań w zakresie:

- promowania kultury przeciwdziałania nadużyciom finansowym,
- zapobiegania nadużyciom finansowym,
- wykrywania nadużyć finansowych,
- reagowania w przypadku powzięcia podejrzeń popełnienia nadużycia finansowego (zidentyfikowania symptomu wystąpienia nadużycia finansowego).

W niniejszym dokumencie przedstawiono cztery kluczowe elementy procesu zwalczania nadużyć finansowych, tj.: zapobieganie, wykrywanie, korygowanie i ściganie.

Przedmiotowa Procedura wskazuje na zadania wynikające z przepisów prawa powszechnie obowiązującego, których realizacja spoczywa na wszystkich instytucjach administracji publicznej. Zadania te w szczególności skupiają się na współpracy z odpowiednimi organami co ułatwia prowadzenie postępowań w sprawach o nadużycie finansowe. Realizacja przez ww. instytucje zapisów Procedury przyczyni się do osiągnięcia następujących celów:

- skuteczne zapobieganie nadużyciom finansowym;
- wdrożenie efektywnych mechanizmów walki z nadużyciami finansowymi;
- zwiększenie świadomości problemu korupcji oraz promocja etycznych wzorców postępowania;
- minimalizowanie skutków nadużyć finansowych;
- ochronę interesów finansowych budżetu UE oraz budżetu państwa (w sytuacji powzięcia informacji o podejrzeniu popełnienia nadużycia finansowego).

4) Definicje stosowane w Procedurze

Na potrzeby niniejszego dokumentu, przyjęto następujące definicje:

1. **Beneficjent** – podmiot, o którym mowa w art. 2 pkt 10 lub art. 63 rozporządzenia nr 1303/2013;
2. **Konflikt interesów** – zgodnie z art. 57 ust. 2 rozporządzenia finansowego oraz art. 32 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, konflikt interesów należy rozumieć jako sytuację, gdy bezstronne i obiektywne pełnienie funkcji podmiotu upoważnionego do działań finansowych lub innej osoby tj. podmiotu upoważnionego do działań finansowych oraz wszystkich innych osób uczestniczących w wykonywaniu budżetu oraz zarządzaniu budżetem, w tym w działaniach przygotowawczych, a także w audycie lub kontroli budżetu, jest zagrożone z uwagi na względy rodzinne, emocjonalne, sympatie polityczne lub przynależność państwową, interes gospodarczy lub jakiegokolwiek inne interesy wspólne z odbiorcą. Natomiast, zgodnie z art. 24 dyrektywy klasycznej¹, konflikt interesów *obejmuje co najmniej każdą sytuację, w której członkowie personelu instytucji zamawiającej lub dostawcy usług w zakresie obsługi zamówień działającego w imieniu instytucji zamawiającej biorący udział w prowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia lub mogący wpłynąć na wynik tego postępowania mają, bezpośrednio lub pośrednio, interes finansowy, ekonomiczny lub inny interes osobisty, który postrzegać można jako*

---

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014, str. 65, z późn.zm.).

zagrożający ich bezstronności i niezależności w związku z postępowaniem o udzielenie zamówienia.

3. **Korupcja** – zgodnie z art. 1 ust. 3a ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, korupcja oznacza czyn:

- a) polegający na obiecywaniu, proponowaniu lub wręczaniu przez jakąkolwiek osobę, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści osobie pełniącej funkcję publiczną dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jej funkcji,
- b) polegający na żądaniu lub przyjmowaniu przez osobę pełniącą funkcję publiczną bezpośrednio, lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, lub przyjmowaniu propozycji lub obietnicy takich korzyści, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jej funkcji,
- c) popełniany w toku działalności gospodarczej, obejmującej realizację zobowiązań względem władzy (instytucji) publicznej, polegający na obiecywaniu, proponowaniu lub wręczaniu, bezpośrednio lub pośrednio, osobie kierującej jednostką niezaliczaną do sektora finansów publicznych lub pracującej w jakimkolwiek charakterze na rzecz takiej jednostki, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niej samej lub na rzecz jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki i stanowi społecznie szkodliwe odwzajemnienie,
- d) popełniany w toku działalności gospodarczej obejmującej realizację zobowiązań względem władzy (instytucji) publicznej, polegający na żądaniu lub przyjmowaniu, bezpośrednio lub pośrednio, przez osobę kierującą jednostką niezaliczaną do sektora finansów publicznych lub pracującą w jakimkolwiek charakterze na rzecz takiej jednostki, jakichkolwiek nienależnych korzyści lub przyjmowaniu propozycji lub obietnicy takich korzyści dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki i stanowi społecznie szkodliwe odwzajemnienie.

Na potrzeby niniejszego dokumentu przyjmuje się, że korupcja stanowi szczególny rodzaj nadużycia finansowego.

4. **Nieprawidłowość indywidualna** – nieprawidłowość, o której mowa w art. 2 pkt 36 rozporządzenia nr 1303/2013, tj. każde naruszenie prawa unijnego lub prawa krajowego dotyczącego stosowania prawa unijnego, wynikające z działania lub zaniechania podmiotu gospodarczego zaangażowanego we wdrażanie EFSI, które ma lub może mieć szkodliwy wpływ na budżet Unii poprzez obciążenie budżetu Unii nieuzasadnionym wydatkiem
5. **Nieprawidłowość systemowa** - nieprawidłowość, o której mowa w art. 2 pkt 38 rozporządzenia nr 1303/2013, tj. każda nieprawidłowość, która może mieć charakter powtarzalny, o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia w podobnych rodzajach operacji, będąca konsekwencją istnienia poważnych defektów w skutecznym funkcjonowaniu systemu zarządzania i kontroli, w tym polegająca na niewprowadzeniu

odpowiednich procedur zgodnie z niniejszym rozporządzeniem oraz z przepisami dotyczącymi poszczególnych funduszy

6. **Nadużycie finansowe** – w rozumieniu art. 1 lit. a Konwencji sporządzonej na mocy art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich, nadużycie finansowe polega na:
- a) w odniesieniu do wydatków – jakimkolwiek umyślnym działaniu lub zaniechaniu dotyczącym:
    - wykorzystania lub przedstawienia fałszywych, nieścisłych lub niekompletnych oświadczeń lub dokumentów, które ma na celu sprzeniewierzenie lub bezprawne zatrzymanie środków z budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich lub budżetów zarządzanych przez, Wspólnoty Europejskie lub w ich imieniu,
    - nieujawnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, w tym samym celu,
    - niewłaściwego wykorzystania takich środków do celów innych niż te, na które zostały pierwotnie przyznane,
  - b) w odniesieniu do przychodów – jakimkolwiek umyślnym działaniu lub zaniechaniu dotyczącym:
    - wykorzystania lub przedstawienia fałszywych, nieścisłych lub niekompletnych oświadczeń lub dokumentów, które ma na celu bezprawne zmniejszenie środków budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich lub budżetów zarządzanych przez/lub w imieniu Wspólnot Europejskich,
    - nieujawnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, w tym samym celu,
    - niewłaściwego wykorzystania korzyści uzyskanej zgodnie z prawem, w tym samym celu.
7. **Podejrzenie popełnienia nadużycia finansowego** - nieprawidłowość, która prowadzi do wszczęcia postępowania administracyjnego lub sądowego na poziomie krajowym w celu stwierdzenia zamierzonego działania, w szczególności nadużycia finansowego².
8. **Postępowanie administracyjne lub sądowe** - wstępna ocena pisemna wykonana przez właściwy krajowy organ administracyjny lub sądowy, stwierdzającą na podstawie konkretnych faktów wystąpienie nieprawidłowości, bez uszczerbku dla możliwości późniejszego skorygowania lub wycofania wniosku dotyczącego wystąpienia nieprawidłowości w następstwie ustaleń dokonanych w trakcie postępowania administracyjnego lub sądowego.
9. **Wnioskodawca** - zgodnie z definicją, o której mowa w art. 11 pkt 1 ustawy o EFMR.

---

² Zgodnie z rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) 2015/1970 z dnia 8 lipca 2015 r. uzupełniającym rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 przepisami szczegółowymi dotyczącymi zgłaszania nieprawidłowości w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz. U. L 293 z 10.11.2015 r. str. 1, z późn. zm.).).

5) Instytucje spoza systemu wdrażania PO RYBY, biorące udział w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości o charakterze korupcyjnym i łamaniu przepisów w zakresie zamówień publicznych

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest służbą specjalną powołaną do ochrony porządku konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej, która odpowiada m.in. za:

- a) rozpoznawanie i zwalczanie przestępstw ekonomicznych,
- b) rozpoznawanie struktur, przedsięwzięć i metod działania przestępczości zorganizowanej,
- c) zwalczanie korupcji poprzez:
  - monitorowanie realizowanych zamówień publicznych,
  - prowadzenie śledztw i dochodzeń w oparciu o materiały uzyskane w toku pracy operacyjno-rozpoznawczej,
  - przekazywanie odbiorcom określonym w przepisach prawa informacji na temat zagrożeń przetargów,
  - prowadzenie profilaktyki antykorupcyjnej.

Centralne Biuro Antykorupcyjne

Centralne Biuro Antykorupcyjne jest służbą specjalną, która odpowiada za zwalczanie i przeciwdziałanie przestępczości w zakresie zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także za zwalczanie działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa.

Głównym celem CBA jest zwalczanie korupcji na styku działania sektora publicznego i prywatnego.

Do właściwości Biura należy m.in.:

- a) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw, ściganie ich sprawców,
- b) prowadzenie działań kontrolnych, w tym:
  - ujawnianie i przeciwdziałanie przypadkom nieprzestrzegania przepisów o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne,
  - ujawnianie przypadków nieprzestrzegania określonych przepisami prawa procedur podejmowania i realizacji decyzji w przedmiocie: udzielania zamówień publicznych, rozporządzania mieniem jednostek sektora finansów publicznych, jednostek otrzymujących środki publiczne,
  - prowadzenie działań analitycznych,
  - prowadzenie działań prewencyjnych. w tym ujawnianie i przeciwdziałanie przypadkom nieprzestrzegania przepisów o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne.

Policja i prokuratura

Policja i prokuratura są organami, które odpowiadają za ściganie przestępstw.

Zgodnie z Kpk, uprawnienia policji przysługują także organom: Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służby Celnej oraz Centralnego Biura Antykorupcyjnego, w zakresie ich właściwości, a także innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych.

W strukturach Policji funkcjonuje również Centralne Biuro Śledcze Policji, które realizuje zadania w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej, w tym m.in.:

- a) przeciwdziałanie niezgodnym z prawem działaniom związanym z niewłaściwym wykorzystywaniem i dystrybucją środków finansowych pochodzących bezpośrednio z Unii Europejskiej,
- b) zwalczanie korupcji w zakresie prowadzonych spraw związanych z działalnością zorganizowanych grup przestępczych.

Prokurator prowadzi lub nadzoruje postępowanie przygotowawcze, którego celem jest m.in.:

- a) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo,
- b) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy,
- c) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody,
- d) zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów w zakresie niezbędnym do stwierdzenia zasadności wniesienia aktu oskarżenia albo innego zakończenia postępowania.

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów odpowiada za sprawy ochrony konkurencji i konsumentów, w tym m.in. prowadzi:

- a) postępowania wyjaśniające,
- b) postępowania antymonopolowe
  - w sprawie praktyk naruszających konkurencję, kontroli koncentracji i nałożenia kary pieniężnej.

Urząd Zamówień Publicznych

Urząd Zamówień Publicznych bierze udział w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości w zakresie zagwarantowania przejrzystości procesu udzielania zamówień publicznych, zapewniającą przedsiębiorcom niedyskryminujący dostęp do zamówień publicznych poprzez podejmowanie działań na rzecz wykonywania uprawnień kontrolnych Prezesa, analizy funkcjonowania systemu zamówień publicznych w Polsce i upowszechnianie wiedzy z zakresu zamówień publicznych jak również poprzez inspirowanie i organizowanie szkoleń, opracowywanie programów szkoleniowych, a także działalność wydawniczą. Urząd Zamówień

Publicznych zapewnia warunki organizacyjne funkcjonowania środków ochrony prawnej w ramach procedury odwoławczej.

Pełnomocnik Rządu ds. Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na szkodę RP lub UE w Ministerstwie Finansów

Pełnomocnik Rządu ds. Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na szkodę RP lub UE w Ministerstwie Finansów odpowiada za inicjowanie, koordynację i realizację działań mających na celu zabezpieczenie interesów finansowych Rzeczypospolitej Polskiej (RP) lub Unii Europejskiej (UE), w tym:

- a) współpracy oraz wymianie informacji z instytucjami UE i RP w zakresie ochrony finansowych interesów UE, w szczególności z OLAF, w tym m.in.:
  - raportowaniu nieprawidłowości w wykorzystaniu środków UE do Komisji Europejskiej,
  - przekazywaniu do Komisji Europejskiej corocznych informacji na podstawie art. 325 ust. 5 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
  - udziale w pracach sieci OLAF *Anti-Fraud Communicators Network* (OAFCN),
  - pełnieniu roli AFCOS (Jednostki koordynującej zwalczanie nadużyć finansowych), będącej krajową instytucją partnerską dla Europejskiego OLAF w odniesieniu do jego dochodzeń administracyjnych,
- b) gromadzeniu i analizowaniu informacji dotyczących działań wymierzonych w interesy finansowe RP i UE.

6) Obowiązujące uregulowania w zakresie przeciwdziałania i postępowania z nadużyciami finansowymi

a) Programy krajowe

Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014 - 2019

W dniu 1 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014 - 2019 (M. P. 2014, poz. 299), której głównym celem jest zwalczanie korupcji w Polsce przez wzmocnienie prewencji i edukacji zarówno w społeczeństwie, jak i administracji publicznej.

W Rządowym Programie Przeciwdziałania Korupcji (RPPK) zdiagnozowano obszary najbardziej zagrożone korupcją, do których należą m.in.:

- a) przeprowadzanie przetargów na budowę dróg, autostrad, linii kolejowych, oczyszczalni ścieków, kanalizacji i wodociągów oraz na inne roboty budowlane,
- b) zamówienia na zakup sprzętu i aparatury,
- c) działalność lobbingsowa prowadzona niezgodnie z prawem,
- d) wykorzystywanie środków unijnych we wszystkich fazach i etapach wdrażania programów pomocowych (od naboru, przez realizację, kończąc na kontroli wykonania).

W Programie opisano szczegółowo sposoby i metody działań podejmowanych w celu zwalczania korupcji na różnych płaszczyznach życia społeczno-gospodarczego.

W realizacji Programu biorą udział wszystkie resorty i urzędy centralne. W każdym z resortów i urzędach centralnych powołani zostali koordynatorzy realizacji programu, w tym w MGMiZS (Departament Audytu i Kontroli).

Rządowy Program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020

W dniu 6 października 2015 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020 (M. P. 2015, poz. 1063), której głównym celem jest ograniczenie przestępczości gospodarczej poprzez wzmocnienie przeciwdziałania przestępczości gospodarczej, zwiększenie skuteczności zwalczania przestępczości gospodarczej oraz wzmocnienie efektywności odzyskiwania mienia pochodzącego z przestępstwa.

Instytucją wdrażającą Rządowy Program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej (PPIZPG) jest międzyresortowy zespół, którego koordynatorem w imieniu Rady Ministrów jest minister właściwy do spraw wewnętrznych.

PPIZPG jest dokumentem rządowym o charakterze strategicznym, który przedstawia diagnozę zjawiska przestępczości gospodarczej oraz funkcjonowania systemu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej, cel główny i cele szczegółowe wraz z miernikami ich realizacji oraz mechanizmy realizacji tego Programu.

W ramach diagnozy przedstawionej w PPIZPG wskazano przestępstwa na szkodę interesów finansowych RP i UE.

Głównym narzędziem wdrażania PPIZPG jest „Plan działań”, który zawiera wykaz zadań służących poprawie skuteczności działań państwa w odniesieniu do przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej oraz wykaz podmiotów wiodących i współpracujących przy wykonaniu poszczególnych zadań.

Program łagodzenia kar (leniency)

W zakresie wykrywania zmów przetargowych, w szczególności ze względu na ich sekretny charakter, który utrudnia ich wykrywanie oraz zwalczanie, UOKiK wprowadził, wzorem innych krajów europejskich, program łagodzenia kar, tzw. program leniency.

Program ten pozwala by przedsiębiorcy, którzy zdecydują się na współpracę z UOKiK i dostarczą dowód lub informacje wskazujące na istnienie zakazanego porozumienia, zostali łagodnie potraktowani. Przedsiębiorca, który jako pierwszy przedstawi Prezesowi UOKiK określone informacje może liczyć na obniżenie sankcji finansowej lub całkowite zwolnienie z kary.

Praktyczną instrukcję dla przedsiębiorców, którzy są zainteresowani skorzystaniem z programu *leniency* stanowią Wytyczne Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w sprawie programu łagodzenia kar³, które powstały w celu zwiększenia transparentności przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania z wnioskiem o odstąpienie od wymierzenia kary pieniężnej lub jej obniżenie (Dz. U. z 2015 r. poz. 81) i przedstawienie jednolitych zasad postępowania w zakresie programu łagodzenia kar.

b) Uregulowania prawne dotyczące najczęściej identyfikowanych nadużyć finansowych w wykorzystaniu środków unijnych

Zmowy przetargowe

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 7 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, zmowy przetargowe to porozumienia, których celem lub skutkiem jest wyeliminowanie, ograniczenie lub naruszenie w inny sposób konkurencji na rynku właściwym. Zmowa przetargowa polega zatem na uzgadnianiu przez przedsiębiorców przystępujących do przetargu lub przez tych przedsiębiorców i przedsiębiorcę będącego organizatorem przetargu warunków składanych ofert, w szczególności co do zakresu prac lub ceny.

W praktyce zmowy przetargowe stanowią poważny problem polegający na dokonaniu przez zamawiającego wyboru oferty mniej korzystnej ekonomicznie lub zakupu towaru o znacznie gorszej jakości aniżeli ta, którą mógłby wybrać, gdyby zasady konkurencji nie zostały naruszone w wyniku zmowy przetargowej. Głównymi efektami i jednocześnie głównym motorem podejmowania przez przedsiębiorców współpracy polegającej na zmwie przetargowej jest zazwyczaj wzrost ceny przy jednoczesnym obniżeniu jakości oferowanych produktów. Tracą na tym pozostali uczestnicy rynku, w szczególności zamawiający poprzez konieczność ponoszenia kosztów różnicy między ceną ustaloną przez zamawiających się przedsiębiorców, a taką, która ukształtowałaby się w wyniku nieskrępowanej gry rynkowej oraz otrzymywaniem usług lub produktów gorszej i nieadekwatnej do zapłaconej ceny - jakości.

We wszystkich krajach należących do OECD, zmowy przetargowe są działaniem niezgodnym z prawem i podlegają ściganiu, a także sankcjom zgodnie z regułami i prawem konkurencji.

W polskim prawie przepisy dotyczące odpowiedzialności karnej za „zmawianie się” zostały zawarte między innymi w Kk.

Podstawowym aktem prawnym, który reguluje kwestie związane z ochroną konkurencji w Polsce jest ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów, nazywana również ustawą antymonopolową. Ustawa ta obejmuje przedsiębiorców i wprowadza zakaz podejmowania przez nich działań, które mogłyby ograniczyć konkurencję. Z uwagi na szeroką definicję przedsiębiorcy przyjętą w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów, adresatami zakazu zmwów przetargowych są nie tylko przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą, lecz również podmioty świadczące usługi użyteczności publicznej lub organizujące tego rodzaju

---

³ Dostępne na stronie https://uokik.gov.pl/program_lagodzenia_kar2.php.

usługi (jednostki samorządu terytorialnego). Należy mieć również na uwadze, że zakaz zmów przetargowych nie znajdzie jednak zastosowania w przypadku porozumień zawieranych przez wykonawcę z zamawiającym, który w świetle ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nie będzie posiadał statusu przedsiębiorcy. Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów wprowadza również zakaz zawierania przez przedsiębiorców porozumień, których celem lub skutkiem jest ograniczenie konkurencji. Obejmuje on zarówno firmy bezpośrednio ze sobą konkurujące, a zatem działające na tym samym szczeblu obrotu, jak i podmioty ze sobą niekonkurujące, funkcjonujące na różnych szczeblach obrotu.

Ustawa antymonopolowa zawiera przykładowy katalog porozumień, które zostaną uznane za zmwę. Zaliczono do niego porozumienia przedsiębiorców polegające na:

- a) ustalaniu, bezpośrednio lub pośrednio, cen i innych warunków zakupu lub sprzedaży towarów,
- b) ograniczaniu lub kontrolowaniu produkcji lub zbytu oraz postępu technicznego lub inwestycji,
- c) podziale rynków zbytu lub zakupu,
- d) stosowaniu w podobnych umowach z osobami trzecimi uciążliwych lub niejednorodnych warunków umów, stwarzających tym osobom zróżnicowane warunki konkurencji,
- e) uzależnianiu zawarcia umowy od przyjęcia lub spełnienia przez drugą stronę innego świadczenia, niemającego rzeczowego ani zwyczajowego związku z przedmiotem umowy,
- f) ograniczaniu dostępu do rynku lub eliminowaniu z rynku przedsiębiorców nieobjętych porozumieniem,
- g) uzgadnianiu przez przedsiębiorców przystępujących do przetargu lub przez tych przedsiębiorców i przedsiębiorcę będącego organizatorem przetargu warunków składanych ofert, w szczególności zakresu prac lub ceny.

Należy zauważyć, że wystarczające jest spełnienie jednej z przesłanek zawartych w ww. katalogu, by uznać, że zostało naruszone prawo. Zatem, jeżeli porozumienie miało na celu wpływanie na konkurencję na danym rynku, jest ono nielegalne nawet w przypadku, gdy cel nie został realnie zrealizowany.

Do najczęściej występujących mechanizmów zmów przetargowych wykorzystywanych przez przedsiębiorców należy zaliczyć:

- a) składanie ofert kurtuazyjnych (ang. *cover bidding*), które polega na uzgodnieniu złożenia przez konkurentów ofert mniej korzystnych dla zamawiającego od oferty wykonawcy wytypowanego przez uczestników zmowy na zwycięzcę. Złożenie ofert kurtuazyjnych ma stwarzać pozory istnienia konkurencji w przetargu lub przekonać zamawiającego, że oferta wspierana jest dla niego korzystna;
- b) ograniczanie ofert (ang. *bid-suppression*), które polega na uzgodnionym odstąpieniu przez jednego lub kilku potencjalnych wykonawców od udziału w przetargu, lub na wycofaniu wcześniej złożonej oferty albo na podjęciu innych kroków, dzięki którym oferta nie będzie brana pod uwagę - tak, aby została wybrana oferta uzgodniona przez uczestników porozumienia jako oferta zwycięska;

- c) rozstawianie i wycofywanie ofert obejmuje składanie ofert kurtuazyjnych i ograniczanie ofert. Istotą tego mechanizmu jest uzgodnienie treści ofert, które są odpowiednio różnicowane, tak by po otwarciu ofert zajmowały pierwsze miejsca. Gdy tak się staje, oferta najkorzystniejsza jest wycofywana albo podejmowane są kroki mające służyć temu, by oferta ta nie była brana pod uwagę i by zapewnić zwycięstwo najmniej korzystnej spośród ofert złożonych przez uczestników porozumienia;
- d) systemowy podział rynku (*market allocation*), który polega na wytypowaniu i uzgodnieniu przetargów (wyodrębnionych na podstawie kryteriów geograficznych, przedmiotowych lub podmiotowych), w jakich poszczególni uczestnicy porozumienia będą brać udział i wygrywać, a w jakich w ogóle nie będą składać ofert lub będą składać jedynie oferty zabezpieczające.

Konflikt interesów

Działania, które mogą spowodować konflikt interesów w rozumieniu art. 57 ust. 2 rozporządzenia finansowego mogą, bez uszczerbku dla kwalifikowania ich jako nielegalnej działalności stanowiących podstawę do wykluczenia⁴, przyjmować jedną z następujących form:

- a) przyznanie sobie lub innym nieuzasadnionych, bezpośrednich lub pośrednich korzyści;
- b) odmowę przyznania beneficjentowi praw lub korzyści, do których jest on uprawniony;
- c) wykonanie czynności niewłaściwej lub stanowiącej nadużycie lub zaniechanie wykonania czynności, które są nakazane.

Inne działania mogące stanowić konflikt interesów to działania, które mogą zagrozić bezstronnemu i obiektywnemu wykonywaniu przez daną osobę jej obowiązków, takich jak udział w komisji oceniającej w procedurze udzielania zamówień publicznych lub dotacji, jeśli osoba ta może bezpośrednio lub pośrednio czerpać korzyści finansowe w wyniku tych procedur.

---

⁴ Na podstawie art. 141 Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r., nielegalne działania stanowiące podstawę do wykluczenia z udziału w procedurach udzielania zamówień na podstawie art. 106 rozporządzenia finansowego są to wszelkie nielegalne działania szkodzące interesom finansowym Unii, a w szczególności:

- a) przypadki nadużyć finansowych, o których mowa w art. 1 Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich, ustanowionej aktem Rady z dnia 26 lipca 1995 r. (Dz. U. C 316 z 27.11.1995, s. 48.);
- b) przypadki korupcji, o których mowa w art. 3 Konwencji w sprawie zwalczania korupcji urzędników Wspólnot Europejskich i urzędników państw członkowskich Unii Europejskiej, ustanowionej aktem Rady z dnia 26 maja 1997 r. (Dz. U. C 195 z 25.6.1997, s. 1.);
- c) przypadki udziału w organizacji przestępczej określone w art. 2 decyzji ramowej Rady 2008/841/WSiSW (Dz. U. L 300 z 11.11.2008, s. 42.);
- d) przypadki prania pieniędzy określone w art. 1 dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz. U. L 309 z 25.11.2005, s. 15.);
- e) przypadki przestępstw terrorystycznych, przestępstw związanych z działalnością terrorystyczną oraz
- f) przypadki podżegania, pomocnictwa, współsprawstwa lub usiłowania popełnienia takich przestępstw, jak określono w art. 1, 3 i 4 decyzji ramowej Rady 2002/475/WSiSW (Dz. U. L 164 z 22.6.2002, s. 3.).

Domniemanie konfliktu interesów istnieje również wtedy, gdy wnioskodawca, kandydat lub oferent jest pracownikiem objętym regulaminem pracowniczym, z zastrzeżeniem uprzedniego uzyskania zgody przełożonego na udział w danej procedurze.

Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014 - 2019, wskazuje konflikt interesów jako szczególnie niebezpieczny mechanizm dla funkcjonowania instytucji publicznych. O konflikcie tym mówimy wówczas, gdy urzędnik podejmujący rozstrzygnięcie w określonej sferze spraw publicznych lub uczestniczący w przygotowaniu tego rozstrzygnięcia, ma lub może mieć osobisty interes w sposobie załatwienia danej sprawy. Do konfliktu dochodzi nie tylko wtedy, gdy urzędnik w danej sprawie działa w osobistym interesie, ale także, gdy istnieje choćby tylko teoretyczna możliwość, że interes ten przeważa nad troską o interes publiczny. W tym ujęciu konflikt interesów dotyczy w szczególności relacji między podmiotami prywatnymi a publicznymi i oznacza działanie nie tylko we własnym interesie, ale także w interesie osoby bliskiej lub osoby trzeciej, przy założeniu priorytetowości traktowania interesu prywatnego w stosunku do publicznego. Działania takie podejmowane są przez pracownika we własnym lub cudzym interesie, a nie w zgodzie z interesem publicznym. Mogą być także podejmowane w zgodzie z interesem publicznym, ale przy jednoczesnym pierwszeństwie dla realizacji własnych (cudzych) interesów.

Zgodnie z ustawą Pzp, obowiązek wyłączenia z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego osób, wobec których istnieją wątpliwości co do ich bezstronności, spoczywa na zamawiającym. Art. 7 ust. 2 ustawy Pzp nakłada na zamawiających obowiązek przeprowadzania czynności związanych z przygotowaniem i przeprowadzeniem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego przez osoby zapewniające bezstronność i obiektywizm.

Za konflikt interesów należy w szczególności uznać sytuacje, gdy pomiędzy beneficjentem a dostawcą / wykonawcą istnieją powiązania kapitałowe, osobowe, rodzinne. Powiązania rodzinne to stosunek małżeństwa, pokrewieństwa, powinowactwa. Powiązania osobowe dotyczą sytuacji, gdy ta sama osoba pełni funkcje zarządzające, kontrolne lub nadzorcze w różnych podmiotach albo też gdy pomiędzy podmiotami a osobami pełniącymi w nich powyższe funkcje zachodzą powiązania wynikające ze stosunku pracy, o charakterze rodzinnym lub powiązania majątkowe.

Mając na uwadze powyższe oraz to, że środki pochodzące z funduszy wspólnotowych, aby mogły zostać uznane za kwalifikowalne, muszą być ponoszone z zachowaniem zasady uczciwej konkurencji, efektywności, jawności, przejrzystości oraz równego traktowania wykonawców, wnioskodawca i beneficjent nie może dokonać zakupu towarów lub usług od podmiotów powiązanych z nim osobowo lub kapitałowo, ponieważ stanowi to wystąpienie konfliktu interesów.

W związku z powyższym, jeżeli przy udzielaniu zamówienia stwierdzone zostaną tego rodzaju powiązania, które budzą wątpliwości co do zachowania wymienionych zasad oraz nie zostaną przedstawione wyjaśnienia jednoznacznie potwierdzające przestrzeganie powyższych zasad, wydatek może zostać uznany za niekwalifikowalny.

Ocena występowania konfliktu interesów w realizowanych projektach wymaga każdorazowo analizy konkretnego przypadku, tj. czy wybór dostawcy / wykonawcy został dokonany z zachowaniem obowiązujących zasad określonych w ustawie Pzp, jak również zasad wydatkowania środków europejskich.

Regulacje zawarte w art. 57 ust. 1 rozporządzenia finansowego wskazują również procedury postępowania w przypadku zidentyfikowania konfliktu interesów, zgodnie z którymi wszystkim podmiotom upoważnionym do działań finansowych oraz wszystkim innym osobom uczestniczącym w wykonywaniu budżetu oraz zarządzaniu budżetem, w tym w działaniach przygotowawczych, a także w audycie lub kontroli budżetu zakazuje się podejmowania jakichkolwiek działań, które mogą spowodować powstanie konfliktów ich interesów z interesami Unii. W razie wystąpienia zagrożenia wystąpienia konfliktu interesów, dana osoba rezygnuje z wykonywania tych działań i przekazuje sprawę delegowanemu urzędnikowi zatwierdzającemu, który stwierdza, czy istnieje konflikt interesów. O wystąpieniu tych okoliczności ww. osoba informuje również swojego przełożonego. W razie stwierdzenia istnienia konfliktu interesów, dana osoba zaprzestaje wszelkich działań w danej sprawie. Delegowany urzędnik zatwierdzający osobiście podejmuje dalsze właściwe działania. W celu przeciwdziałania temu zjawisku w ramach instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY będzie funkcjonował podział zadań pomiędzy poszczególnymi pracownikami, zgodny z zasadą rozdziału funkcji kluczowych i mający odzwierciedlenie w opisach stanowisk pracy.

Zgodnie z powyższą zasadą następujące działania będą realizowane przez różnych pracowników:

- a) Ocena wniosków o dofinansowanie;
- b) Podpisywanie umów o dofinansowanie;
- c) Weryfikacja wniosków o płatność;
- d) Kontrola operacji;
- e) Certyfikacji wydatków.

Taki podział obowiązków zapobiega występowaniu konfliktu interesu.

Korupcja

Komisja przyjęła definicję korupcji, według której korupcja to nadużycie stanowiska (publicznego) dla korzyści prywatnych. Płatności o charakterze korupcyjnym ułatwiają wiele innych rodzajów nadużyć finansowych, takich jak wystawianie fałszywych faktur, fikcyjne wydatki lub nie przestrzeganie specyfikacji zamówienia.

W rozumieniu art. 2 cywilnoprawnej konwencji o korupcji sporządzonej w Strasburgu dnia 4 listopada 1999 r. (Dz. U. Z 2004 r Nr 244, poz. 2443), korupcją jest żądanie, proponowanie, wręczanie lub przyjmowanie, bezpośrednio lub pośrednio, łapówki lub jakiegokolwiek innej nienależnej korzyści lub jej obietnicy, które wypacza prawidłowe wykonywanie jakiegokolwiek obowiązku lub zachowanie wymagane od osoby otrzymującej łapówkę, nienależną korzyść lub jej obietnicę.

Z kolei prawnokarna konwencja o korupcji sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249 oraz z 2014 r. poz. 981), nakłada na strony konwencji obowiązek przyjęcia odpowiednich środków ustawodawczych, koniecznych do uznania przez prawo wewnętrzne za przestępstwa zachowań związanych z przekupstwem czynnym lub biernym, jeśli dotyczą one:

- a) krajowych i zagranicznych funkcjonariuszy publicznych,
- b) funkcjonariuszy organizacji międzynarodowych,
- c) członków krajowych i zagranicznych zgromadzeń przedstawicielskich sprawujących władzę ustawodawczą lub wykonawczą,
- d) członków międzynarodowych zgromadzeń parlamentarnych,
- e) sędziów i funkcjonariuszy sądów międzynarodowych.

Ponadto, pod pojęciem „przekupstwa” rozumie się także handel wpływami, przekupstwa w sektorze prywatnym, pranie pieniędzy pochodzących z przestępstw korupcyjnych oraz przestępstwa księgowo.

Korupcję można podzielić na dwie klasy:

- a) **korupcję bierną**: polegającą na przyjmowaniu przez osobę pełniącą funkcję publiczną korzyści majątkowych czy osobistych - lub ich obietnic,
- b) **korupcję czynną**: polegającą na udzieleniu osobie będącej funkcjonariuszem publicznym korzyści majątkowej czy osobistej lub jej obietnicy.

Zgodnie z raportem CBA o przewidywanych zagrożeniach korupcyjnych, ryzyka wystąpienia korupcji należy się spodziewać tam, gdzie zarówno instytucje publiczne, jak i podmioty gospodarcze wykazują największą aktywność oraz gdzie wydatkowane są znaczne środki publiczne, a więc przy realizacji dużych operacji. Należy przy tym zauważyć, iż spowolnienie gospodarcze jest zawsze czynnikiem wpływającym na wzrost poziomu przestępczości gospodarczej.

Falszerstwo dokumentów

Do przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów zaliczyć można zarówno fałszerstwo materialne, jak i intelektualne. Odpowiedzialność karna za przestępstwa przeciw wiarygodności dokumentów wynika z zapisów Kk.

Falszerstwo materialne jest przestępstwem dotyczącym każdej osoby - nie tylko funkcjonariuszy publicznych i polega na przerobieniu, podrobieniu lub użyciu sfałszowanego dokumentu.

Podrobienie lub przerobienie dokumentu nie odnosi się do dokumentu jako całości, w związku z powyższym może również odnosić się wyłącznie do jego fragmentu. Przestępstwo to nie dotyczy również sposobu, w jaki zostało dokonane fałszerstwo, poziomu zafalszowania czy też umiejętności fałszującego, lecz jedynie samego stwierdzenia faktu sfałszowania dokumentu.

Podrobienie dokumentu polega na sporządzeniu dokumentu na nowo wraz ze stworzeniem pozorów, że dany dokument jest autentyczny. Najbardziej popularnym przykładem podrobienia dokumentu jest sfałszowanie podpisu na dokumencie. Należy w tym miejscu zauważyć, że

podrobienie podpisu innej osoby - nawet za jej zgodą - także wyczerpuje znamiona popełnienia przestępstwa wskazane w Kk.

Przerobienie dokumentu oznacza dokonanie zmian w tekście już istniejącego dokumentu i uczynieniu go w ten sposób nieprawdziwym. Za przykłady popełnienia tego typu przestępstwa należy wskazać przede wszystkim wszelkiego rodzaju dopiski lub usuwanie fragmentów tekstu, wywabienia, wymazania, przekreślenia itp.

Użycie sfałszowanego dokumentu jest rozumiane jako jego przedłożenie osobie uprawnionej np. do kontroli, zrealizowanie na jego podstawie świadczenia, np. poprzez wypłatę środków refundacyjnych czy też przeniesienia własności oraz jego przedstawienie organowi prowadzącemu postępowanie dowodowe.

Przyjmuje się, że z dokonaniem czynu w formie podrobienia lub przerobienia mamy głównie do czynienia w momencie, gdy podjęto czynności mające na celu upozorowanie autentyczności danego dokumentu, a więc samo podjęcie działania jest przestępstwem. Natomiast użycie sfałszowanego dokumentu stanowi moment jego przedstawienia jako autentycznego i mającego znaczenie prawne. Przyjmuje się, że karalne jest tylko takie sfałszowanie dokumentu, które polega na jego wykorzystaniu jako przedmiotu o znaczeniu prawnym.

Falszerstwo intelektualne jest to urzędowe poświadczenie nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne przez funkcjonariusza publicznego lub inną osobę uprawnioną do wystawienia dokumentu.

Przestępstwo wskazane powyżej może być popełnione tylko przez osobę mającą prawny status funkcjonariusza publicznego albo też szczególny tytuł prawny (upoważnienie) do wystawienia dokumentów określonego rodzaju.

Poświadczenie nieprawdy nie jest przestępstwem przeciwko autentyczności dokumentu lecz stwierdzeniem faktów czy okoliczności niezgodnych z prawdą. Warunkiem pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej za falszerstwo intelektualne jest wykazanie, że osoba poświadczająca nieprawdę miała świadomość faktu poświadczania nieprawdy. Popełnienie błędu, nawet rażącego, nie daje podstaw do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej na podstawie przepisów Kk odnoszących się do przestępstw przeciw wiarygodności dokumentów. Działanie takie może skutkować odpowiedzialnością karną z tytułu niedopełnienia obowiązków lub odpowiedzialnością dyscyplinarną za naruszenie obowiązków pracowniczych.

Poświadczenie nieprawdy może polegać m.in. na potwierdzeniu okoliczności, które nie miały miejsca, na ich przeinaczeniu albo na zatajeniu.

c) **Szczegółowe czynności w zakresie przeciwdziałania najczęściej identyfikowanych nadużyć finansowych**

Czynności w zakresie przeciwdziałania przypadkom konfliktu interesów

W celu przeciwdziałania konfliktowi interesów każda z instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY zobowiązana jest do wprowadzenia i przestrzegania polityki w zakresie

przeciwdziałania konfliktowi interesów, jak również prowadzenia efektywnych działań mających na celu jego zapobieganie i wykrywanie.

Wskazana wyżej polityka powinna obejmować co najmniej:

- 1) obowiązek składania przez pracowników instytucji oświadczeń o braku konfliktu interesów przy wykonywaniu ich obowiązków,
- 2) dokonywanie aktualizacji oświadczeń w przypadku zmiany zakresu powierzonych obowiązków lub zmiany procedur w instytucji oraz wystąpienia innej sytuacji mogącej stanowić konflikt interesów,
- 3) prowadzenie rejestru złożonych i zweryfikowanych oświadczeń o braku konfliktu interesów,
- 4) uświadamianie pracownikom kwestii związanych z występowaniem konfliktu interesów, w tym roli składanych przez nich oświadczeń,
- 5) określenie zakresu odpowiedzialności ponoszonej przez pracowników za celowe zatajenie informacji w oświadczeniu lub nieetyczne działanie związane z wystąpieniem konfliktu interesów.

Czynności w zakresie przeciwdziałania korupcji

Instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY są zobowiązane do podejmowania działań mających na celu zapobieganie jej występowaniu, w szczególności do posiadania:

- a) stosownej polityki przeciwdziałania przejawom korupcji,
- b) mechanizmów umożliwiających sygnalizowanie o wystąpieniu nieprawidłowości i nadużyć finansowych,
- c) procedur w zakresie właściwego postępowania pracownika w sytuacji otrzymania propozycji korupcyjnej,
- d) polityki w zakresie przyjmowania prezentów obejmującą swoim zakresem co najmniej wskazanie wartości możliwych do przyjęcia prezentów i wprowadzającą rejestr otrzymanych prezentów.

Instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY są zobowiązane do promowania działań wskazanych powyżej wśród swoich pracowników oraz pracowników instytucji, którym powierzono lub zlecono zadania, a także wśród beneficjentów.

Czynności w zakresie przeciwdziałania przestępstwom przeciwko dokumentom

W związku z wysoko identyfikowalnym ryzykiem wystąpienia przejawów fałszerstwa dokumentów, wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY są zobowiązane do podejmowania skutecznych działań mających na celu przeciwdziałanie i wykrywanie sfalszowanych dokumentów, w szczególności do organizacji i przeprowadzania szkoleń z zakresu identyfikacji podrobionych dokumentów.

Ponadto, pracownicy ww. instytucji powinni zapoznać się z treścią podręcznika wydanego przez OLAF pn: „Wykrywanie podrobionych dokumentów w dziedzinie działań strukturalnych praktyczny przewodnik dla instytucji zarządzających”⁵.

7) Środki mające na celu zapobieganie wystąpienia nadużycia finansowego

- 1) W przedstawionych Wytycznych KE wskazuje, że na zmianę zachowań potencjalnych sprawców nadużyć finansowych oraz stosunku do zgłaszania tych nadużyć istotne znaczenie ma postawa instytucji zarządzających środkami unijnymi. Ich jednoznaczne zaangażowanie w zwalczanie nadużyć finansowych polegające m.in. na informowaniu o prowadzonych kontrolach mających na celu zapobieganie i wykrywanie nadużyć oraz ukaranie sprawców, jak również konsekwentne informowanie właściwych organów o wykrytych przypadkach nadużyć daje sprawcom czytelny i jasny komunikat o braku akceptacji takich działań.
- 2) Działania właściwych instytucji koncentrują się przede wszystkim na zapobieganiu wystąpienia nadużyć finansowych, gdyż są to działania bardziej efektywne niż usuwanie skutków już popełnionych nadużyć.
- 3) Techniki prewencyjne polegają najczęściej na ograniczaniu możliwości popełnienia nadużyć poprzez wdrożenie stabilnego systemu kontroli, w połączeniu z proaktywną, ustrukturyzowaną i ukierunkowaną oceną ryzyka nadużyć finansowych. Do zwalczania wszelkich potencjalnych „racjonalizacji” nieuczciwych zachowań można też wykorzystywać kompleksowe szkolenia i działania podnoszące świadomość a także promowanie etycznych zachowań.
- 4) Najlepszym sposobem zapobiegania nadużyciom finansowym jest działający stabilny system kontroli, który powinien zostać zaprojektowany i wdrażany jako proporcjonalna reakcja na rodzaje ryzyka zidentyfikowane podczas oceny. Niemniej jednak każda organizacja powinna też dążyć do stworzenia właściwych struktur i właściwej kultury zniechęcającej do potencjalnie nieuczciwych zachowań.

Kultura etyki

- 1) Utworzenie kultury zwalczania nadużyć finansowych jest kluczowe zarówno w powstrzymaniu potencjalnych oszustów jak i w maksymalizowaniu zaangażowania personelu w zwalczanie nadużyć wewnątrz wszystkich instytucji w systemie realizacji PO RYBY. Kultura taka może być budowana poprzez połączenie szczególnych struktur i polityk zwalczania nadużyć finansowych, a także poprzez wdrażanie bardziej ogólnych mechanizmów i zachowań, tj.:
  - a) deklaracja misji - wyraźny przekaz dla wszystkich obserwatorów wewnętrznych i zewnętrznych, że wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY dążą do osiągnięcia najwyższych norm etycznych;

---

⁵ <http://ec.europa.eu/sfc/sites/sfc2014/files/sfc-files/guide-forged-documents-PL.pdf>

- b) sygnał z samej góry - ustne lub pisemne komunikaty z najwyższego szczebla wszystkich instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY, że od personelu i beneficjentów oczekuje się najwyższych etycznych standardów zachowania;
  - c) kodeks postępowania - przejrzysty kodeks etyki, do którego przestrzegania muszą zobowiązać się wszyscy pracownicy instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY obejmujący m.in. następujące kwestie:
    - konflikt interesów - wyjaśnienia, wymagania i procedury zgłaszania konfliktu interesów;
    - polityka dotycząca prezentów i reprezentacji / gościnności - wyjaśnienia i zobowiązanie personelu do przestrzegania takiej polityki;
    - informacje poufne - wyjaśnienia i obowiązki personelu;
    - wymagania w zakresie raportowania podejrzeń nadużyć finansowych.
- 2) Pracownicy wszystkich instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY powinni przestrzegać zasad obiektywności, odpowiedzialności, uczciwości oraz postępować zgodnie z prawem.

Podział obowiązków

- 1) Wszystkie instytucje, w zakresie realizowanych przez siebie zadań, są odpowiedzialne za:
- a) ustanowienie skutecznej polityki zwalczania nadużyć finansowych oraz planu reagowania na nadużycia finansowe,
  - b) zwiększenie świadomości nadużyć wśród pracowników i przeprowadzanie szkoleń,
  - c) zapewnienie, że każda instytucja zaangażowana we wdrażanie PO RYBY bezzwłocznie przekazuje podejrzenie popełnienia przestępstw właściwym organom ścigania w celu podjęcia przez nie niezbędnych czynności, a w przypadku podejrzenia naruszenia zasad konkurencji, również do UOKiK,
  - d) bieżące zarządzanie ryzykiem nadużyć finansowych i planem działania, zgodnie z oceną ryzyka nadużyć finansowych, w szczególności:
    - i) zapewnienie istnienia systemu kontroli wewnętrznej w obszarze swojej odpowiedzialności,
    - ii) zapobieganie nadużyciom finansowym i ich wykrywanie,
    - iii) zapewnienie należytej staranności i wdrażanie działań prewencyjnych w przypadku podejrzenia wystąpienia nadużyć finansowych,
    - iv) podejmowanie działań naprawczych.
- 2) Ponadto instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY powinny uwzględniać wyniki analizy ryzyka wystąpienia nadużycia finansowego, która będzie wskazywała na jakim poziomie powinny być zastosowane konkretne mechanizmy kontrolne.

Szkolenia i podnoszenie świadomości

- 1) Wszyscy pracownicy instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY powinni odbywać szkolenia w kwestiach zarówno teoretycznych, jak i praktycznych, celem zwiększenia ich

świadomości, promowania kultury zwalczania nadużyć finansowych oraz ułatwiania identyfikacji i reakcji na przypadki podejrzenia nadużyć, gdy mają one miejsce.

- 2) Szkolenia takie powinny obejmować w szczególności środki zapobiegania i zwalczania nadużyć finansowych, opis ról i obowiązków oraz mechanizmy raportowania.
- 3) Podnoszenie świadomości może odbywać się też w sposób mniej formalny, np. poprzez biuletyny, plakaty, strony internetowe, a także poprzez włączenie tego tematu do agendy posiedzeń grupowych.

Systemy kontroli wewnętrznej

- 1) Najlepszą ochroną przeciwko potencjalnym nadużyciom finansowym jest właściwie zaprojektowany i skutecznie działający system kontroli wewnętrznej, skierowanej na skuteczne łagodzenie zidentyfikowanych rodzajów ryzyka.
- 2) Zgodnie z art. 68 Ufp, kontrolę zarządczą w jednostkach sektora finansów publicznych stanowi ogół działań podejmowanych dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy.
- 3) Spośród głównych celów kontroli zarządczej, istotnych z punktu widzenia przeciwdziałania nadużyciom finansowym, należy wyróżnić:
  - a) zapewnienie zgodności działalności z przepisami prawa oraz procedurami wewnętrznymi;
  - b) zapewnienie przestrzegania i promowania zasad etycznego postępowania;
  - c) zarządzanie ryzykiem.
- 4) Kontrole zarządcze powinny być przeprowadzane gruntownie, w oparciu o adekwatną analizę ryzyka.
- 5) Jednym z istotnych elementów systemu kontroli wewnętrznej jest obowiązek funkcjonowania w jednostkach sektora publicznego, audytu wewnętrznego, którego rolą jest niezależna ocena funkcjonowania kontroli zarządczej dla najwyższego kierownictwa organizacji i doradzanie mu
- 6) Szczegółowe założenia mechanizmów mających na celu przeciwdziałanie korupcji podczas procesu rozpatrywania spraw w ramach PO RYBY określone są w OFIP.

8) Identyfikowanie nadużyć finansowych

Techniki zapobiegania nadużyciom finansowym nie mogą zapewnić pełnej ochrony przed wystąpieniem takich zjawisk, wobec czego instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY są również zobowiązane do posiadania mechanizmów pozwalających na wykrywanie nadużyć finansowych, które powinny obejmować m.in. procedury analityczne dotyczące realizacji programu, mechanizmy informowania o nieprawidłowościach i podejrzeniach nadużyć finansowych oraz rzetelną analizę ryzyka nadużyć finansowych.

Należy również zauważyć, że kultura etyki oraz stabilny system kontroli wewnętrznej nie mogą zapewnić całkowitej ochrony przed osobami dopuszczającymi się nadużyć. Strategia zwalczania nadużyć finansowych musi wobec tego uwzględniać fakt, że nadużycia mogą się

pojawić i - aby im zapobiec - należy zaprojektować i wdrożyć szereg środków w celu ich wykrywania.

System kontroli PO RYBY

- 1) System, zgodnie z obowiązującymi rozporządzeniami instytucji unijnych, obejmuje niezależne i wzajemnie się dopełniające procesy kontroli instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY oraz audytów Instytucji Audytowej.
- 2) Kompetencje wspomnianych instytucji umożliwiają im weryfikację prawidłowości ponoszonych wydatków w oparciu o kontrole realizacji operacji lub na podstawie przedłożonych przez beneficjentów dokumentów.
- 3) Instytucja Audytowa prowadzi, zgodnie z przyjętą metodyką, coroczne audyty operacji, na podstawie których szacuje poziom błędu oraz dokonuje oceny instytucji systemu zarządzania i kontroli. Wyniki swoich prac instytucja przekazuje bezpośrednio do Komisji Europejskiej.
- 4) Instytucja Zarządzająca lub Instytucje Pośredniczące, realizują czynności kontrolne i weryfikacyjne. Podstawowymi celami kontroli, za które odpowiada IZ (a także instytucje, którym powierzyła realizację swoich zadań) jest:
  - a) weryfikacja, czy współfinansowane towary i usługi zostały rzeczywiście dostarczone,
  - b) weryfikacja, czy wydatki zadeklarowane przez beneficjentów na pokrycie poszczególnych operacji zostały rzeczywiście poniesione, w sposób zgodny z zasadami wspólnotowymi i krajowymi.
- 5) Szczegółowe założenia systemu kontroli projektów określone są w *OFIP*.
- 6) Prowadzący kontrolę powinni być wyczuleni na wszelkie symptomy wystąpienia ewentualnych nadużyć finansowych. W celu uzyskania wystarczającej pewności, członkowie zespołu kontrolującego powinni utrzymywać sceptyczną postawę zawodową w czasie całej kontroli. Jeżeli w trakcie oceny ryzyka, planowania kontroli bądź w trakcie merytorycznych badań, kontrolujący stwierdzi, że okoliczności wskazują na możliwość istnienia nadużyć, należy podjąć odpowiednie działania mające na celu zabezpieczenie interesów finansowych UE oraz kraju członkowskiego przed poniesieniem nieuzasadnionego wydatku.
- 7) Powyższe zasady nie obejmują wyłącznie kontroli w ścisłym znaczeniu, lecz również wszelkie działania o charakterze weryfikacyjnym i sprawdzającym, np. weryfikację sprawozdań i wniosków o płatność, analizę dokumentów przedstawianych przez beneficjentów.

Przeprowadzanie analizy ryzyka nadużyć finansowych oraz wykorzystanie wyników analizy przy sporządzaniu rocznych planów kontroli

- 1) Zgodnie z Wytycznymi KE oraz mając na uwadze zadania delegowane przez IZ do IP, każda z instytucji zaangażowana we wdrażanie PO RYBY, przeprowadza analizę ryzyka nadużyć finansowych, przy pomocy narzędzia samooceny analizy ryzyka nadużyć finansowych stanowiącego załącznik nr 3 do Procedury.

- 2) Powyższa analiza przeprowadzana jest cyklicznie, co najmniej raz w roku. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności jeżeli poziom zidentyfikowanego ryzyka jest bardzo niski i nie odnotowano przypadków nadużyć finansowych w poprzednim roku, IZ może podjąć decyzję o przeprowadzaniu analizy ryzyka nadużyć finansowych raz na dwa lata.
- 3) Każdemu zidentyfikowanemu ryzyku powinny zostać przypisane odpowiednie mechanizmy kontrolne zapobiegające jego wystąpieniu lub umożliwiające jego wykrycie.
- 4) Zgodnie z zasadami określonymi w OFIP, każda z instytucji zaangażowana we wdrażanie PO RYBY, zobowiązana jest do przeprowadzania corocznej analizy ryzyka.

Analiza dostępnych danych

Dane publicznie dostępne, gromadzone w różnych systemach informatycznych (np. KRS, bazy informacji gospodarczych itp.), mogą zostać wykorzystane do wykrywania nadużyć finansowych.

Możliwe jest rozważenie wykorzystania analizy powyższych danych do wzbogacenia procesu oceny ryzyka, weryfikacji danych z innymi organizacjami sektora publicznego i prywatnego oraz wykrywania potencjalnych sytuacji wysokiego ryzyka nawet przed przyznaniem finansowania.

Sygnaly ostrzegawcze nadużyć finansowych

- 1) Sygnaly ostrzegawcze nadużyć finansowych to pewne szczególne znaki, wskazujące na choćby potencjalne wystąpienie nadużycia finansowego, co wiąże się z koniecznością natychmiastowej reakcji celem sprawdzenia, czy wymagane są dalsze działania.
- 2) Komisja Europejska przedstawiła państwom członkowskim następujące informacje w tym zakresie:
  - Zbiór anonimowych spraw OLAF - działania strukturalne,
  - Praktyczny przewodnik OLAF poświęcony konfliktowi interesów⁶,
  - Praktyczny przewodnik OLAF poświęcony fałszywym dokumentom⁷.
- 3) Każdy pracownik instytucji zaangażowanej we wdrażanie PO RYBY powinien dokładnie zapoznać się z wymienionymi pozycjami, jak również ich treść powinna być szeroko rozpowszechniana wśród pozostałych pracowników, którzy z racji zajmowanego stanowiska mogą wykryć nieuczciwe zachowania.
- 4) Sygnaly ostrzegawcze nadużyć finansowych powinny być dobrze znane wszystkim osobom pełniącym role związane z kontrolą lub przeglądem działalności beneficjentów, np. osobom zajmującym się kontrolą dokumentów (w tym zamówień publicznych) lub kontrolą zarządczą, kontrolami na miejscu lub uczestniczącym w innych wizytach

---

⁶ Dokument dostępny na stronie:

<http://ec.europa.eu/sfc/sites/sfc2014/files/sfc-files/quide-conflict-of-interests-PL.pdf>

⁷ Dokument dostępny na stronie:

<http://ec.europa.eu/sfc/sites/sfc2014/files/sfc-files/quide-forged-documents-PL.pdf>

monitorujących. Sygnały te powinny być w szczególności wykorzystywane przy przeprowadzaniu analizy ryzyka wystąpienia nadużycia finansowego.

9) Postępowanie w przypadku zidentyfikowania podejrzenia nadużycia finansowego

Źródła, z których mogą pochodzić informacje o podejrzeniu wystąpienia nadużycia finansowego można podzielić na trzy rodzaje:

- informacje od pracowników właściwej instytucji, pozyskane w trakcie wykonywania bieżących zadań oraz kontroli,
  - informacje o prowadzonych śledztwach i postępowaniach, do których należą w szczególności informacje przekazane przez:
    - prokuraturę lub służby specjalne (np. ABW, CBA),
    - UOKiK;
  - pozostałe źródła zewnętrzne, do których należy zaliczyć w szczególności:
    - artykuły prasowe, radio, telewizja oraz Internet,
    - informacje od osób trzecich, w tym tzw. „sygnalistów” (*whistle-blowers*) otrzymane m.in. dzięki wykorzystaniu mechanizmów umożliwiających bezpośrednie sygnalizowanie o wystąpieniu nieprawidłowości i nadużyć finansowych,
    - informacje przekazane przez beneficjentów.
- a) Postępowanie z podejrzeniami nadużyć finansowych, przekazanymi przez pracowników właściwej instytucji, pozyskanymi w trakcie wykonywania bieżących zadań oraz kontroli
- 1) Ze względu na fakt, że wystąpienie nadużycia finansowego może mieć miejsce na każdym etapie realizacji operacji, wszyscy pracownicy instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY podczas wykonywania codziennych obowiązków służbowych powinni być wyczuleni na wszelkie symptomy wystąpienia ewentualnych nadużyć finansowych.
  - 2) Bardzo często, podejrzenie wystąpienia nadużycia finansowego wiąże się ściśle z podejrzeniem popełnienia czynu zabronionego, tj. zachowaniem (działaniem lub zaniechaniem), które może stanowić przestępstwo lub wykroczenie.
  - 3) Każdy pracownik instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY w przypadku powzięcia istotnych informacji świadczących o możliwości wystąpienia podejrzenia nadużycia finansowego skutkującego wystąpieniem czynu zabronionego, zobowiązany jest do podjęcia stosowanych działań, mających na celu powiadomienie odpowiednich organów. Instytucja, która w związku ze swą działalnością uzyskała informację o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, jest zobowiązana niezwłocznie zawiadomić o tym prokuraturę lub policję.
  - 4) W celu wykonania ww. obowiązków należy zabezpieczyć również miejsca zdarzenia - tak, aby nie dopuścić do zatarcia, zniekształcenia śladów i innych dowodów popełnienia przestępstwa. Działania te w praktyce polegać mogą np. na zamknięciu

pomieszczenia, zabezpieczeniu dokumentu lub dowodu rzeczowego czynu, odseparowaniu ujętego sprawcy z jednoczesnym powiadomieniem policji lub prokuratora o jego ujęciu. Obowiązek ten nie jest jednak związany z prawem do podejmowania działań procesowych zabezpieczających typu przesłuchania, przeszukania, itd.

- 5) Zaniechanie przez pracownika instytucji zaangażowanej we wdrażanie PO RYBY obowiązku prawnego zawiadomienia o przestępstwie pociąga za sobą jego odpowiedzialność karną określoną w przepisach Kk.
- 6) Wszystkie instytucje powinny przekazać informację o stwierdzeniu nadużycia finansowego również do pozostałych instytucji, zgodnie z zasadami określonymi w rozdziale 9, w podrozdziale pt. „Postępowanie w przypadku zidentyfikowania podejrzenia nadużycia finansowego” niniejszej Procedury..
- 7) Niezależnie od obowiązku wskazanego w pkt 3, każdy pracownik instytucji zaangażowanej we wdrażanie PO RYBY ma również społeczny obowiązek powiadomienia odpowiednich organów.

b) Sposoby powiadamiania właściwych organów ścigania o podejrzeniu wystąpienia nadużycia finansowego, stanowiące podejrzenie popełnienia przestępstwa

I część: Zgłoszenie anonimowe (telefonicznie bez podania danych osobowych np. na infolinię lub telefon alarmowy, pisemnie: bez podpisu lub z podpisem nieczytelnym)

Ta forma jest przeznaczona dla osób, które posiadają informacje o przestępstwie lub mają wiedzę mogącą przyczynić się do wykrycia samego czynu zabronionego lub jego sprawców, a jednocześnie chcą pozostać anonimowe. Po otrzymaniu takiego zgłoszenia policja podejmuje stosowną interwencję lub rozpoczyna działania operacyjne i dochodzeniowe (czynności sprawdzające) dla zweryfikowania przekazanej informacji.

II część: Pismo wystane / złożone w siedzibie uprawnionego organu

Zawiadomienie o podejrzeniu popełnieniu przestępstwa można wysłać mailem, pocztą, faxem lub przynieść osobiście do jednostki policji (lub innego uprawnionego organu ścigania).

Zawiadomienie powinno:

- a) spełniać wymogi formalne określone w Kpk, tj. zawierać oznaczenie organu, do którego jest skierowane (jednostka policji / prokuratury wraz z adresem), oznaczenie osoby wnoszącej pismo (imię, nazwisko i adres), opis sprawy, której zawiadomienie dotyczy, załączniki (np. dokumenty potwierdzające zaistnienie przestępstwa, takie jak faktury, umowy itp.) oraz datę i podpis osoby składającej zawiadomienie,
- b) rzeczowo i wyczerpująco opisywać okoliczności związane z przestępstwem (przestępcą)⁸.

⁸ Tzw. reguła „siedmiu złotych pytań”:

- *co?* (co się wydarzyło, czy zdarzenie / czyn jest przestępstwem),
- *gdzie?* (gdzie miało miejsce zdarzenie, gdzie nastąpił skutek),

Należy zadbać o potwierdzenie wystania zawiadomienia (pokwitowanie w przypadku osobistego doręczenia). Po złożeniu/przesłaniu takiego zawiadomienia prawdopodobnie prowadzący postępowanie w tej sprawie wezwie osobę zawiadamiającą do złożenia zeznań w charakterze świadka.

III część: Ustne zawiadomienie o przestępstwie złożone „do protokołu”

- 1) Ustne zawiadomienie o przestępstwie zostaje sformalizowane protokołem, zgodnie z wymogami procedury karnej. Ta forma pozwala na jednoczesne dopełnienie formalności związanych z przesłuchaniem osoby zawiadamiającej w charakterze świadka.
- 2) Takie zawiadomienie przyjęte zostaje po zgłoszeniu się osoby zawiadamiającej do właściwej miejscowo jednostki policji / prokuratury. Jeżeli nie jest to jednak możliwe, zawiadomienie należy złożyć w najbliższej jednostce policji. Zostanie ono następnie przekazane jednostce właściwej pod względem miejsca zaistnienia zdarzenia.

c) Powiadamianie UOKiK o podejrzeniu wystąpienia nadużycia finansowego

- 1) W przypadku podejrzeń popełnienia nadużyć finansowych, mogących stanowić praktyki ograniczające konkurencję należy zgłosić je Prezesowi UOKiK na podstawie art. 86 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.
- 2) Zgłoszenie, o którym mowa powyżej następuje w formie pisemnego zawiadomienia wraz z uzasadnieniem. Wspomniane zawiadomienie powinno zawierać w szczególności:
  - a) wskazanie przedsiębiorcy, któremu jest zarzucane stosowanie praktyki ograniczającej konkurencję;
  - b) opis stanu faktycznego będącego podstawą zawiadomienia;
  - c) wskazanie przepisu ustawy lub Traktatu WE (obecnie Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej), którego naruszenie zarzuca zgłaszający zawiadomienie;
  - d) uprawdopodobnienie naruszenia przepisów ustawy lub Traktatu WE (obecnie Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej);
  - e) dane identyfikujące zgłaszającego zawiadomienie.
- 3) Do zawiadomienia dołącza się wszelkie dokumenty, które mogą stanowić dowód naruszenia przepisów ustawy. Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, dowodem z dokumentu w postępowaniu przed Prezesem Urzędu może być tylko oryginał dokumentu lub jego kopia poświadczona przez organ administracji publicznej, notariusza, adwokata, radcę prawnego lub upoważnionego pracownika przedsiębiorcy. Jednocześnie dokumentem mogą być również dane zgromadzone na innych nośnikach, np. elektronicznych.

-
- *kiedy?* (kiedy doszło do zdarzenia / popełniono czyn),
  - *w jaki sposób?* (jakimi metodami posłużyła się osoba, która popełniła czyn),
  - *dlaczego?* (motywy i pobudki działania sprawcy czynu),
  - *jakimi środkami?* (przy pomocy jakich środków i narzędzi - ewentualnie przy pomocy jakiej osoby - popełniony został czyn),
  - *kto?* (określenie, kto jest sprawcą zdarzenia, a kto pokrzywdzonym).

- 4) Ustawa definiuje, obok elementów obligatoryjnych, takich jak forma pisemna oraz uzasadnienie, elementy fakultatywne zawiadomienia, którymi są:
  - a) wskazanie przedsiębiorcy, któremu zarzucane jest stosowanie praktyki,
  - b) opis stanu faktycznego będącego podstawą zawiadomienia,
  - c) wskazanie przepisu ustawy lub Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, którego naruszenie zarzuca zgłaszający zawiadomienie,
  - d) uprawdopodobnienie naruszenia przepisów ustawy lub Traktatu WE,
  - e) dane identyfikujące zgłaszającego zawiadomienie.
- 5) Przytoczony katalog ma charakter otwarty, stąd zawiadomienie może także zawierać inne dane. Pomimo fakultatywnego charakteru powyższych danych, ich podanie w znaczący sposób może przyspieszyć i ułatwić rozpatrzenie zawiadomienia. W szczególności, brak danych identyfikujących zgłaszającego może mieć wpływ negatywny, uniemożliwiając Prezesowi Urzędu wywiązanie się z obowiązku powiadomienia zgłaszającego o sposobie rozpatrzenia zawiadomienia.
- 6) Złożenie zawiadomienia nie pociąga za sobą żadnych opłat.

d) Bezpośrednie powiadomienie OLAF

Każdy obywatel może bezpośrednio poinformować OLAF o podejrzeniu nadużycia finansowego lub korupcji, mającym wpływ finansowy na interesy Unii Europejskiej. Zgodnie z ogólną zasadą: im wcześniej ujawnione i im dokładniejsze informacje, tym lepiej. Wraz z zawiadomieniem powinno się dostarczyć odpowiednie dokumenty na potwierdzenie zarzutów. W tym kontekście kluczową rolę odgrywają oficerowie tącznikowi w krajowych służbach dochodzeniowych, z którymi OLAF współpracuje w państwach członkowskich.

Wraz z informacją o podejrzeniu wystąpienia nadużycia finansowego należy przekazać wszelkie dostępne dokumenty potwierdzające tę informację.

Ze służbami OLAF można się skontaktować we wszystkich językach urzędowych, w następujący sposób:

- za pomocą elektronicznego Systemu Powiadamiania o Nadużyciach - FNS (Fraud Notification System) dostępnego na stronie internetowej: <https://fns.olaf.europa.eu/>;
- pocztą, kierując korespondencję na adres OLAF - European Anti-Fraud Office, European Commission, Rue Joseph II, 30, 1000 Bruxelles/Brussel, Belgique/Belgie.
- Przesyłając e-mail na adres: OLAF-COURRIER@ec.europa.eu
- Telefonicznie poprzez bezpłatną linię telefoniczną (<http://ec.europa.eu/anti-fraud>).
- Szczegółowe informacje w tym zakresie dostępne są na stronie internetowej: <http://ec.europa.eu/anti-fraud/investigations/report-fraud/index.pl.htm>.

e) Postępowanie z informacjami o nadużyciach / podejrzeniach nadużyć finansowych, pozyskanych od organów ścigania

- 1) Wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY powinny podejmować aktywne działania w celu uzyskania informacji o wszystkich potencjalnych nadużyciach przy wykorzystaniu wszelkich dostępnych narzędzi, jak również są zobowiązane do

wzajemnego przekazywania powziętych przez siebie informacji o postępowaniach prowadzonych przez organy ścigania oraz UOKiK.

- 2) Nie każda informacja pozyskana od ww. instytucji będzie stanowiła podejrzenie wystąpienia nadużycia finansowego. W związku z powyższym, powinny być one gruntownie analizowane pod kątem wystąpienia nadużycia finansowego.
  - 3) W momencie stwierdzenia wystąpienia podejrzenia nadużycia finansowego każda instytucja powinna ustalić, czy posiada wszystkie informacje niezbędne przynajmniej do określenia potencjalnego wpływu nadużycia finansowego na operacje oraz podjąć odpowiednie działania mające na celu wyjaśnienie wpływu nadużycia na realizację operacji.
- f) Postępowanie z informacjami o nadużyciach / podejrzeniach nadużyć finansowych pozyskanych z innych źródeł
- 1) W momencie otrzymania informacji o możliwości wystąpienia nieprawidłowości w odniesieniu do realizowanej w ramach PO RYBY operacji (tzw. informacji od osoby trzeciej lub informacji otrzymanej bezpośrednio od beneficjenta), należy każdorazowo dokonać analizy, czy dane zdarzenie może stanowić podejrzenie wystąpienia nadużycia finansowego.
  - 2) W przypadku wystąpienia przesłanek świadczących o wystąpieniu podejrzenia popełnienia przestępstwa, pracownicy instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO RYBY zobowiązani są do skierowania odpowiedniego zawiadomienia, zgodnie z zapisami niniejszej Procedury.
  - 3) W przypadku informacji kierowanych równoległe również do policji lub prokuratury, należy zwrócić się do odpowiedniego organu z prośbą o informację o podjętych działaniach w danej sprawie, zgodnie z zapisami niniejszej Procedury.
  - 4) Wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY zobowiązane są do powstrzymania się od podejmowania działań odwetowych wobec swoich pracowników i innych osób powiązanych z realizacją PO RYBY, z powodu zgłoszenia przez nich wątpliwości odnoszących się do prawidłowości funkcjonowania Instytucji lub też przekazania zgłoszenia o podejrzeniu wystąpienia nieprawidłowości lub nadużycia finansowego w realizowanych projektach. Powyższe zobowiązanie dotyczy również beneficjentów wobec swoich pracowników, wykonawców inwestycji realizowanych w ramach programu, jak również innych osób powiązanych z realizowaną operacją, które przekazały informację o możliwości wystąpienia nieprawidłowości lub nadużycia finansowego przy realizacji projektu.
  - 5) Wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY zobowiązane są również do:
    - a) zachowania poufności i nieujawniania informacji dotyczących danych osobowych osób zgłaszających informacje o możliwości wystąpienia nieprawidłowości lub nadużycia finansowego oraz

- b) powstrzymania się od ustalania personaliów osoby, która przekazała zgłoszenie o podejrzeniu wystąpienia nieprawidłowości lub nadużyciu finansowym w sposób anonimowy.
  - 6) W przypadku pozyskania z prasy informacji o prowadzonym postępowaniu przez organy ścigania, należy każdorazowo wystąpić do odpowiedniego organu z prośbą o potwierdzenie danych oraz o ewentualne uzupełnienie ich (zgodnie z zapisami niniejszej Procedury).
  - 7) W przypadku pozyskania z prasy informacji o wystąpieniu nieprawidłowości, które mogą świadczyć o możliwości wystąpienia nadużycia finansowego, właściwa instytucja jest zobowiązana do podjęcia niezbędnych kroków, zgodnie z zapisami niniejszej Procedury.
  - 8) Szczegółowe zasady przekazywania informacji o podejrzeniach nadużyć finansowych są zawarte w rozdziale 9, w podrozdziale pt. „Postępowanie w przypadku zidentyfikowania podejrzenia nadużycia finansowego” niniejszej Procedury.
- g) **Obieg informacji o nadużyciach / podejrzeniach nadużyć finansowych w ramach systemu realizacji PO RYBY**
- 1) W przypadku powzięcia informacji o wystąpieniu nadużycia finansowego lub jego podejrzenia, bez względu na źródło jego pochodzenia, instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY powinny podjąć niezbędne działania mające na celu ochronę budżetu krajowego i unijnego od poniesienia nieprawidłowego wydatku.
  - 2) Właściwe instytucje rejestrują na bieżąco wszystkie zdarzenia związane z wystąpieniem podejrzenia nadużycia finansowego wg wzoru tabeli Bazy danych o nadużyciach finansowych lub ich podejrzeniach, określonego w Załączniku nr 1.
  - 3) Za realizację obowiązku, o którym mowa w pkt 2, odpowiedzialne są IP. Powyższe dane w wersji elektronicznej przekazywane są okresowo wg następujących reguł:
    - a) wraz z *Poświadczeniem wydatków* skierowanym do IZ - w zakresie wydatków przedstawionych w *Poświadczeniu*,
    - b) w trybie kwartalnym - w terminie do 30 dni kalendarzowych po zakończeniu kwartału - w pełnym zakresie danych,
    - c) w trybie doraźnym - w przypadkach określonym w pkt 4, w pełnym zakresie danych.
  - 4) Baza danych, o której mowa w pkt 2, wraz z kopią odpowiedniej korespondencji w sprawie, przekazywana jest do IZ w trybie doraźnym, w następujących przypadkach:
    - a) po otrzymaniu informacji o wszczęciu postępowania przez organy ścigania lub UOKiK, które dotychczas nie było ujęte w Bazie danych o nadużyciach finansowych lub ich podejrzeniach;
    - b) po złożeniu przez instytucję w systemie doniesienia do odpowiedniego organu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa;
    - c) po otrzymaniu nowej istotnej informacji o postępowaniu lub śledztwie, o którym IZ była informowana.

- 5) W sytuacjach tego wymagających, instytucje zaangażowane we wdrażanie PO RYBY są zobowiązane do wstrzymania poświadczania wydatków, dokonywania płatności dla beneficjenta oraz raportowania o nieprawidłowościach.
  - 6) Poświadczanie wydatków powinno być wstrzymane w szczególności, gdy spełnione są przesłanki określone w Schemacie postępowania instytucji w sytuacji powzięcia informacji o postępowaniach prowadzonych przez organy ścigania i UOKiK, stanowiący załącznik nr 2 do niniejszych Wytycznych.
- h) Raportowanie o podejrzeniach nadużyć finansowych poprzez system IMS**
- 1) Zgodnie z art. 122 ust. 2 rozporządzenia nr 1303/2013 każde państwo członkowskie zobowiązane jest do informowania KE o stwierdzonych nieprawidłowościach, w tym o podejrzeniach nadużyć finansowych, jeśli wkład z funduszy polityki spójności w ramach danej nieprawidłowości przekracza 10 tys. Euro oraz o istotnych faktach dotyczących przebiegu prowadzonych postępowań.
  - 2) W Polsce podmiotem odpowiedzialnym za przekazywanie powyższych informacji bezpośrednio do KE jest Pełnomocnik Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej.
  - 3) Obowiązki dotyczące przekazywania informacji o nieprawidłowościach i prowadzonych postępowaniach do Pełnomocnika Rządu ciążyą na Instytucji Zarządzającej, Instytucjach Pośredniczących poszczególnych programów.
  - 4) Zgodnie z art. 122 ust. 2 rozporządzenia nr 1303/2013, nie wszystkie nieprawidłowości podlegają obowiązkowi zgłoszenia do KE, niemniej jednak wyjątki te nie dotyczą przypadków podejrzenia nadużycia finansowego ani sytuacji poprzedzających upadłość beneficjenta.
  - 5) Szczegółowe zasady odnoszące się do kwestii związanych z raportowaniem o nieprawidłowościach i podejrzeniach nadużyć finansowych zostały określone w Procedurach informowania Komisji Europejskiej o nieprawidłowościach w wykorzystaniu funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, opracowanych przez Ministerstwo Finansów.

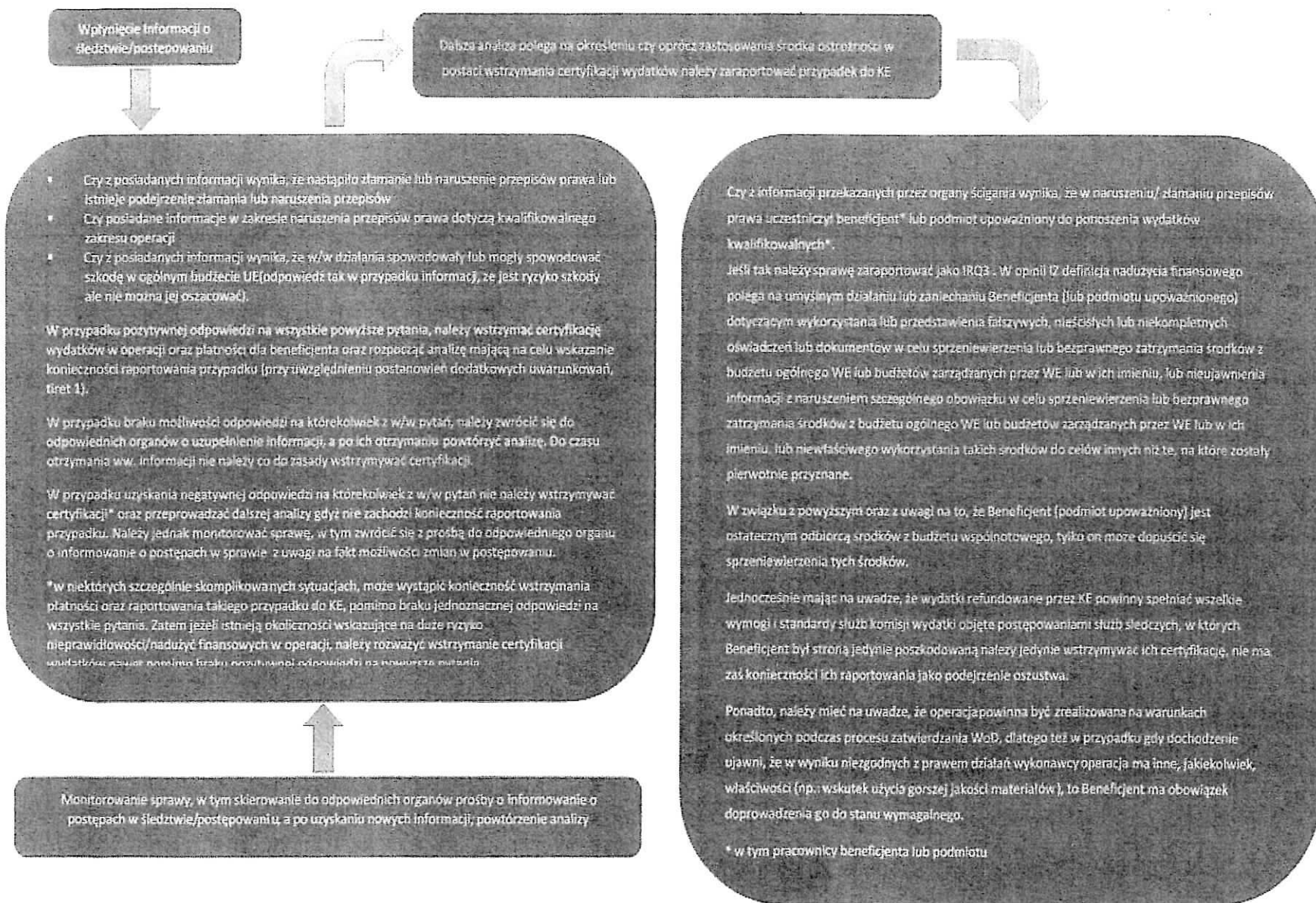
Załączniki:

- 1) Tabela – wzór bazy danych o nadużyciach finansowych lub ich podejrzeniach.
- 2) Schemat postępowania instytucji w sytuacji powzięcia informacji o postępowaniach prowadzonych przez organy ścigania i UOKiK
- 3) Narzędzia samooceny analizy ryzyka nadużyć finansowych (przykładowe do ewentualnego wykorzystania).

4.	3.	2.	1.	Lp.
				Numer operacji
				Nazwa Instytucji Pośredniczącej
				Tytuł operacji
				Beneficjent
				Priorytet
				Działanie
				Poddziałanie
				Sektor
				Podmiot prowadzący postępowanie
				Rodzaj i Status postępowania: sprawdzające, dochodzenie, śledztwo, itp. (odmowa wszczęcia postępowania, postępowanie w toku, postępowanie umorzone)
				Opis czego dotyczy postępowanie (w tym opis postępowania w przypadku umorzenia, odmowy wszczęcia, zawieszenia postępowania oraz krótki opis i uzasadnienie przedstawione przez organ)
				Wskazanie przepisów prawa, w odniesieniu do których istnieje podejrzenie ich naruszenia lub, które zostały naruszone (wskazanie artykułu lub paragrafu).
				Wskazanie podmiotów, które są podejrzewane o naruszenie prawa (jeżeli możliwe). W przypadku osób fizycznych nie należy wskazywać ich danych osobowych. Jeżeli jest to możliwe należy wskazać funkcję jaką dana osoba fizyczna pełni, np. pracownik beneficjenta, pracownik wykonawcy.
				Czy wstrzymano płatności dla beneficjenta (TAK/NIE)
				Data wstrzymania płatności
				Czy wstrzymano certyfikację? (TAK/NIE)
				Data decyzji o wstrzymaniu certyfikacji (jeśli dotyczy)
				Czy posiadane informacje wskazują na wystąpienie nieprawidłowości (TAK/NIE/Trudno powiedzieć)
				Czy zaistniała choćby potencjalna szkoda dla budżetu wspólnotowego (TAK/NIE/Trudno powiedzieć)
				Wskazanie wysokości szkody (jeżeli możliwa do oszacowania)
				Czy nastąpiło naruszenie finansowe/oszustwo lub istnieje ryzyko ich wystąpienia (TAK/NIE/RYZYKO/BRAK DANYCH)
				Czy został sporządzony raport w systemie IMS (NIE/NR Raporu-jeżeli TAK)
				Kwota środków finansowych, które zostały wypłacone beneficjentowi w ramach umowy.
				Wysokość kosztów kwalifikowalnych
				Nr wniosku o płatność, w którym zadeklarowano wydatki w ramach umowy.
				Nr deklaracji, w której zadeklarowano wydatki.
				Data otrzymania pierwszej informacji o toczącym się śledztwie, postępowaniu.
				Od kogo wpłynęła pierwsza informacja o działaniach organów ścigania.
				Uzasadnienie podjętych przez instytucje działań (w zakresie certyfikacji, płatności oraz raportowania poprzez odiesienie się do wszystkich przesłanek wskazanych w schemacie postępowania, w tym informacjach o śledztwie).
				Uwagi

Schemat postępowania instytucji w sytuacji powzięcia informacji o postępowaniach prowadzonych przez organy ścigania i UOKiK

Dodatkowe uwarunkowania:

Jeżeli informacje dotyczą: postępowania sprawdzającego prokuratury, postępowania wyjaśniającego UOKiK albo prowadzenia kontroli przez CBA lub pokrewnych działań, należy jedynie monitorować rozwój sprawy, ale nie należy wstrzymywać wydatków czy raportować nadużycia - z wyjątkiem sytuacji, gdy okoliczności sprawy jednoznacznie wskazują na przestępstwo.

Należy analizować każde postępowanie osobno, w odniesieniu do niektórych operacji może być prowadzonych kilka postępowań, wówczas każde postępowanie powinno być traktowane oddzielnie.

Decyzję o wstrzymaniu płatności lub raportowaniu podejrzenia oszustwa należy podjąć w oparciu o posiadane informacje, z wykorzystaniem analizy wg powyższego schematu. Każdorazowo należy upewnić się, czy o danym zdarzeniu zostały poinformowane odpowiednie organy, np. UOKiK, UZP czy Prokuratura, a jeśli nie, należy przekazać im istotne informacje. W szczególności UOKiK powinien być poinformowany w przypadku podejrzenia naruszenia przepisów 296a k.k. lub 305 k.k.

Należy sprawdzić, czy beneficjent lub podmiot upoważniony, w stosunku do którego toczy się postępowanie / śledztwo, realizuje inne zadania w działaniach, za które odpowiada dana instytucja - w przypadku odpowiedzi pozytywnej należy zweryfikować, czy w stosunku do tego podmiotu nie toczą się inne postępowania, które mogą mieć wpływ na pozostałe operacje.

W przypadku umorzenia postępowania należy zweryfikować, czy nie doszło do nieprawidłowości i ew. podjąć działania mające na celu skorygowanie wydatków nieprawidłowo poniesionych oraz dokonać analizy pod kątem raportowania do KE o wystąpieniu nieprawidłowości (jako IRQ 2).

W przypadku otrzymania przez IP dodatkowych informacji dot. prowadzonych postępowań lub nowego postępowania na etapie po zatwierdzeniu poświadczenia przez IP, a przed przekazaniem go do KE, IP powinna niezwłocznie poinformować o tym fakcie IZ, a następnie - jeżeli tak będzie wynikać ze schematu - podjąć działania mające na celu doprowadzenie do usunięcia wątpliwych wydatków z poświadczenia.

Do czasu wyjaśnienia sprawy nie należy wycofywać wydatków (chyba, że takie działania będzie wymagane w danym przypadku przez KE), jednak należy przypadek zaraportować - jeżeli ze schematu wynikałaby konieczność sporządzenia raportu. Dodatkowo należy przeprowadzić analizę, czy w przypadku wyroku skazującego, IP jest w stanie wprowadzić do systemu w miejsce uwolnionej alokacji nowe wydatki.

W kontaktach z organami ścigania oraz UOKiK wymagana jest forma pisemna - ze względu na wagę spraw i zachowanie ścieżki audytu w zakresie poprawności poświadczanych przez instytucję wydatków.

W sytuacji, w której instytucje nie otrzymają pełnej informacji od organów ścigania (ani negatywnej, ani pozytywnej), IP - która dochowała należytej staranności próbując wyjaśnić wszystkie wątpliwości - powinna przesłać uzyskane informacje wraz z kopią korespondencji i rekomendacją IP do IZ. IZ na tej podstawie podejmie decyzję.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w wykorzystaniu środków, gdy kwota objęta korektą nałożoną przez IP w wyniku kontroli zostanie przez beneficjenta zwrócona wraz z odsetkami, nie ma konieczności wstrzymywania z tego powodu certyfikacji wydatków, przedkładanych przy poświadczeniach we wnioskach o płatność, a poniesionych z tytułu realizacji w ramach danej operacji kontraktów, przy których zaistniała owa nieprawidłowość - niezależnie od ewentualnie toczącego się w tym zakresie postępowania prokuratury (potencjalnie wyrządzona szkoda w budżecie Polski / UE została naprawiona).

Załącznik 3 - Instrukcja wypełniania analizy ryzyka nadużyć finansowych

1. Opis narzędzia samooceny analizy ryzyka nadużyć finansowych

Narzędzie obejmuje cztery kluczowe procesy w ramach trzech sekcji:

- wybór wnioskodawców (arkusz zadaniowy 1 arkusza kalkulacyjnego);
- wdrażanie operacji przez beneficjentów, z naciskiem na udzielanie zamówień publicznych i koszty pracy (arkusz zadaniowy 2);
- certyfikacja wydatków przez Instytucję oraz płatności (arkusz zadaniowy 3).
- zamówienia dokonywane bezpośrednio przez Instytucje (w ramach pomocy technicznej)

Każda z tych czterech sekcji zawiera konkretne rodzaje ryzyka, które zostały ponumerowane (np. SR1, SR2 itd.) i poprzedzona jest stroną tytułową, na której wymieniono wszystkie szczególne zagrożenia istotne dla danej sekcji.

Uwaga: zespół dokonujący samooceny wypełnia tylko żółte pola.

OPIS RYZYKA

W celu ujednoczenia zidentyfikowanych czynników ryzyka, główne rodzaje ryzyka zostały wstępnie zdefiniowane w narzędziu. Wszystkie spośród nich powinny zostać poddane ocenie przez zespół. W przypadku identyfikacji innych rodzajów ryzyka, można dodać dodatkowe wiersze do poszczególnych arkuszy.

Kompletny opis ryzyka znajduje się na stronie tytułowej (w odniesieniu do sekcji 2 i 4) lub w częściach dotyczących poszczególnych rodzajów ryzyka (sekcje 1 i 3).

Tytuł kolumny	Wytyczne
Numer referencyjny ryzyka	Unikalne oznaczenie ryzyka. Litery odnoszą się do sekcji, w których zidentyfikowano ryzyko (SR = Wybór beneficjentów, IR = Wdrażanie i monitorowanie, CR = Certyfikacja i płatności oraz PR = zamówienia publiczne Instytucji), natomiast numer jest następnym w kolejności oznaczeniem służącym identyfikacji. To pole należy wypełnić tylko w odniesieniu do nowych, dodanych rodzajów ryzyka.
Nazwa ryzyka	Określa nazwę zidentyfikowanego czynnika ryzyka. To pole należy wypełnić tylko w odniesieniu do nowych, dodanych rodzajów ryzyka.
Opis ryzyka	Opis zidentyfikowanego czynnika ryzyka. To pole należy wypełnić tylko w odniesieniu do nowych, dodanych rodzajów ryzyka.

Kto jest zaangażowany w ryzyko?	Szczegóły dotyczące podmiotów, w których znajdują się osoby lub podmioty mogące uczestniczyć w nadużyciach, np. Instytucja Zarządzająca, Instytucje Pośredniczące, Instytucje Wdrażające, Instytucja Certyfikująca, beneficjenci czy też osoby trzecie. To pole należy wypełnić tylko w odniesieniu do nowych, dodanych rodzajów ryzyka.
Czy ryzyko ma charakter wewnętrzny (w ramach Instytucji), zewnętrzny, czy jest rezultatem zмовы?	Szczegóły dotyczące tego, czy nadużycie ma charakter wewnętrzny (ma miejsce wyłącznie w Instytucji), zewnętrzny (wyłącznie w jednej z podmiotów zewnętrznych w stosunku do Instytucji), czy też jest wynikiem zмовы (z udziałem jednego lub kilku podmiotów). To pole należy wypełnić tylko w odniesieniu do nowych, dodanych rodzajów ryzyka.

2. Kluczowe kroki w procesie samooceny 2.1.

Ryzyko brutto

Ryzyko brutto oznacza poziom ryzyka **przed uwzględnieniem** wpływu **istniejących lub planowanych** do wdrożenia mechanizmów kontrolnych. Kwantyfikacja ryzyka polega na obliczeniu ilorazu „prawdopodobieństwa” ryzyka (jak prawdopodobne jest wystąpienie zdarzenia) i „wpływu” ryzyka (jakie konsekwencje finansowe i niefinansowe będzie miało zdarzenie). W celu zapewnienia spójności oceny, przy określaniu prawdopodobieństwa ustalono 7 letni **horyzont czasowy (zgodny z okresem programowania)**. Zatem przy określaniu prawdopodobieństwa ryzyka w perspektywie 2014-2020 należy w pierwszych latach wdrażania kierować się doświadczeniami z perspektywy finansowej 2007-2013.

2.1.1. Metoda szacowania wartości wpływu ryzyka w analizie ryzyka nadużyć finansowych

Wytyczne KE, pn. „Ocena ryzyka nadużyć finansowych i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć”, określają skalę ocen wpływu ryzyka która zawiera niejednoznaczny opis:

	Reputacja	Cele
1	Ograniczony wpływ	Dodatkowa praca powodująca opóźnienie innych procesów
2	Niewielki wpływ	Opóźnienie w realizacji celu operacyjnego
3	Duży wpływ, wynikający np. ze szczególnie poważnego charakteru nadużycia lub z zaangażowania beneficjentów	Zagrożenie dla celu operacyjnego lub opóźnienie realizacji celu strategicznego

4	Formalne dochodzenie prowadzone przez zainteresowane strony, np. Parlament i/lub negatywne reakcje mediów	Zagrożenie dla osiągnięcia celu strategicznego
---	---	--

W związku z powyższym, w celu standaryzacji podejścia do oceny wpływu ryzyka przez Instytucje w systemie przyjęto jednolite zasady mające na celu konkretyzację ww. ocen podczas przyporządkowania ich do konkretnych czynników ryzyka.

a) W zakresie obszaru „wyboru wnioskodawców przez Instytucje”

Ze względu na fakt, że wpływ wystąpienia nadużycia finansowego na etapie wyboru wniosku o przyznanie dofinansowania, jest bardzo wysoki i dotyczy całych operacji, uznano, że wszystkie ryzyka w powyższym obszarze (w przypadku ich wystąpienia) posiadają „duży wpływ” (wartość współczynnika wynosi 3).

Kwestią podwyższającą wpływ potencjalnego ryzyka względem pozostałych obszarów jest to, że jedną ze stron biorących udział w wystąpieniu nadużycia finansowego może być instytucja zaangażowana we wdrażanie PO liŚ, która kwalifikuje konkretną operację do dofinansowania.

Dodatkowo mając na uwadze, że po wyborze do dofinansowania, operacja będzie na kolejnych etapach jej realizacji podlegać dodatkowym działaniom kontrolnym, w ramach których będzie możliwość wdrożenia odpowiednich środków naprawczych, nie ma konieczności określania wpływu ryzyka brutto na obecnym etapie na najwyższym poziomie.

b) W zakresie obszaru „realizacja i weryfikacja”

Identyfikowane na danym etapie realizacji operacji ryzyka, mają stosunkowo niewielki wpływ na zagrożenie celu strategicznego dla całego programu (zazwyczaj dotyczą tylko niektórych elementów operacji takich jak: konkretny kontrakt lub umowa). Należy zauważyć, że w dane ryzyko, zaangażowanie instytucji realizujących program jest znikome. Potencjalnymi „sprawcami” nadużycia są: beneficjenci, wykonawcy, podwykonawcy oraz inne osoby trzecie. W związku z powyższym, przyjęto że każde ryzyko w powyższym obszarze będzie miało wpływ w wysokości 2 (niewielki wpływ).

c) W zakresie obszaru „certyfikacja i płatności”

Z uwagi na fakt, iż jest to jeden z kluczowych procesów w ramach wdrażania programu, a ewentualne nadużycia w tym obszarze narażają bezpośrednio budżet UE i budżet krajowy na bezpośrednie straty, wskazano wpływ ryzyka na najwyższym poziomie (tj. w wysokości 4 - zagrożenie dla osiągnięcia celu strategicznego). Tak wysoką ocenę w skali uzasadnia fakt, że w wystąpieniu nadużycia finansowego, co do zasady, mogą być zaangażowane instytucje będące w systemie realizacji programu.

d) W zakresie obszaru „udzielanie zamówień” (dotyczy zamówień udzielanych przez instytucje, np. w zakresie pomocy technicznej)

Ze względu na zaangażowanie w ewentualne nadużycie instytucji z systemu realizacji programu jak również oddziaływaniem na reputację instytucji, wpływ ryzyka określono jako duży (na poziomie 3).

Instytucje w systemie realizacji PO liŚ, kierując się swoją opinią lub doświadczeniem mogą dla poszczególnych czynników ryzyka wskazanych w ramach powyższych obszarów wskazać wyższy poziom wpływu ryzyka. W takim wypadku należy stosownie uzasadnić i udokumentować z czego wynikają zmiany poziomu wpływu ryzyka.

2.1.2. Metoda szacowania wartości prawdopodobieństwa ryzyka w analizie ryzyka nadużyć finansowych

W celu oszacowania właściwej wartości prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka nadużyć finansowych w poszczególnych obszarach, zgodnie z Wytycznymi KE, należy przeprowadzić dodatkową analizę poszczególnych, zidentyfikowanych już podejrzeń oraz występujących nadużyć finansowych. Z uwagi na to, że w obecnie obowiązujących Wytycznych KE, do oceny ryzyka nadużyć finansowych zaleca się szacowanie prawdopodobieństwa ryzyka w perspektywie siedmioletniej, w analizie należy uwzględnić także informacje o toczących się postępowaniach organów ścigania oraz UOKiK z perspektywy finansowej 2007-2013.

Na podstawie powyższego zestawienia, należy przyporządkować ilość podejrzeń nadużyć finansowych związanych z poszczególnymi ryzykami, do skali prawdopodobieństwa wskazanej w Wytycznych KE. W celu jednolitego podejścia przez wszystkie instytucje w systemie realizacji PO IIŚ, zaleca się przyjęcie dla poszczególnych sektorów poniższego sposobu określania prawdopodobieństwa ryzyka:

Prawdopodobieństwo ryzyka (BRUTTO)

Zespół powinien wybrać z menu rozwijanego ocenę prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka, od 1 do 4, w oparciu o prawdopodobieństwo, że ryzyko wystąpi w siedmioletnim okresie programowania, zgodnie z następującymi kryteriami:

Liczba zidentyfikowanych przypadków	Ocena prawdopodobieństwa ryzyka w analizie
1 i mniej	Prawie nigdy nie wystąpi (1)
2	Wystąpi rzadko (2)
3-4	Wystąpi czasami (3)
5 i więcej	Wystąpi często (4)

W przypadku sporządzania analizy ryzyka dla całego programu przyjmuje się poniższy sposób określania prawdopodobieństwa ryzyka:

Ilość zidentyfikowanych postępowań	Ocena prawdopodobieństwa ryzyka w analizie
1 i mniej	Prawie nigdy nie wystąpi (1)
2-4	Wystąpi rzadko (2)
5-7	Wystąpi czasami (3)
8 i powyżej	Wystąpi często (4)

W celu właściwego przyporządkowania ilości podejrzeń nadużyć finansowych związanych z poszczególnymi ryzykami należy starać się przyporządkowywać zidentyfikowane uprzednio postępowania odpowiednich instytucji i organów do już zdefiniowanych ryzyk (o ile jest to tylko możliwe, natomiast jeśli nie jest możliwe przyporządkowanie do żadnego ze wskazanych w analizie głównych czynników ryzyka należy zgodnie z rozdziałem 1 dodać

dodatkowe wiersze opisujące zidentyfikowane ryzyko). Zabieg ten ma na celu uniknięcie „sztucznego” zaniżania prawdopodobieństwa ryzyka. W każdym przypadku należy udokumentować w jaki sposób określono liczbę podejrzeń nadużyć finansowych związanych z poszczególnymi ryzykami oraz przekazać zestawienie, z którego wynika, do jakich ryzyk zakwalifikowano dane podejrzenie nadużycia. Jeśli w określaniu poziomu prawdopodobieństwa wykorzystano informacje ponad te o postępowaniach organów ścigania oraz UOKiK, również powinny się one znaleźć w zestawieniu oraz należy uzasadnić zmianę poziomu prawdopodobieństwa ryzyka na wyższe.

Nie jest dopuszczalne wskazanie niższego poziomu prawdopodobieństwa ryzyka niż ryzyko oszacowane na podstawie metody wskazanej powyżej. W przypadku wskazania wyższego poziomu prawdopodobieństwa wystąpienia danego ryzyka niż wynikałoby to z ilości zidentyfikowanych przypadków podejrzeń należy stosownie uzasadnić zmianę poziomu prawdopodobieństwa ryzyka

2.1.3. Szacowanie ryzyka brutto

Jak już wcześniej wspomniano, ryzyko brutto jest to iloczyn prawdopodobieństwa wystąpienia danego ryzyka oraz jego wpływu. Ryzyko brutto nie może przyjąć wartości zerowej.

Wyniki w komórce „Łączny wynik ryzyka (BRUTTO)”, wyliczane są w sposób automatyczny na podstawie danych z części „Wpływ ryzyka” i „Prawdopodobieństwo ryzyka”.

Klasyfikacja akceptowalności ryzyka została opisana w rozdziale 2.6 niniejszego dokumentu.

2.2. Bieżące kontrole służące łagodzeniu ryzyka

W narzędziu analizy ryzyka nadużyć finansowych wstępnie zdefiniowano pewną liczbę istniejących w ramach PO LiŚ mechanizmów kontrolnych o charakterze prewencyjnym.

Wskazane mechanizmy mogą zostać usunięte (poprzez przekreślenie odpowiednich wierszy) przez zespół oceniający, jeżeli nie są realizowane przez instytucję. Powyższe działanie wymaga stosownego uzasadnienia w kolumnie „Czy mechanizm jest realizowany?”

Ponadto, można także dodać wiersze jeśli realizowane są dodatkowe mechanizmy kontrolne mające na celu przeciwdziałanie zidentyfikowanym rodzajom ryzyka.

Może się zdarzyć, że mechanizm odnoszący się do jednego ryzyka jest również skuteczny w stosunku do innych czynników ryzyka. W takich przypadkach kontrole można powielić.

Tytuł kolumny	Wytyczne
Numer referencyjny mechanizmu kontrolnego	<p>Unikalne oznaczenie mechanizmu kontrolnego.</p> <p>Numery zostały przydzielone kolejno do każdego ryzyka, np. mechanizmy dotyczące ryzyka SR1 rozpoczynają się od SC 1.1, mechanizmy dotyczące ryzyka IR2 rozpoczynają się od IC 2.1.</p> <p>To pole należy wypełnić tylko w odniesieniu do nowych, dodanych mechanizmów.</p>

Opis mechanizmu kontrolnego	To pole należy wypełnić tylko w odniesieniu do nowych, dodanych mechanizmów.
Czy istnieją dowody na funkcjonowanie mechanizmu?	Zespół oceniający ryzyko powinien wybrać z menu rozwijanego „tak” lub „nie” w odniesieniu do istnienia dowodów na udokumentowanie funkcjonowania mechanizmu kontrolnego (np. Listy sprawdzające, oświadczenia).
Czy mechanizm jest kontrolowany?	Zespół oceniający ryzyko powinien wybrać z menu rozwijanego „tak” lub „nie” w odniesieniu do regularnej weryfikacji mechanizmu kontrolnego. Weryfikacja może przebiegać w ramach audytu wewnętrznego lub zewnętrznego, kontroli systemowej lub jakiegokolwiek innego systemu monitoringu.
Jaka jest skuteczność mechanizmu kontrolnego?	Zespół oceniający ryzyko powinien wypowiedzieć się na temat skuteczności mechanizmu w łagodzeniu zidentyfikowanego ryzyka (wysoka, średnia lub niska). Jeśli nie ma dowodów na funkcjonowanie mechanizmu kontrolnego, lub jeśli nie są one weryfikowane (np. brak zasady dwóch par oczu), ocena skuteczności powinna być niska (z wyjątkiem sytuacji gdy brak weryfikacji i śladu audytowego wynika ze specyfiki narzędzia kontrolnego). Przyjmuje się, że jeśli nie ma dowodów na przeprowadzenie kontroli, nie można jej weryfikować. W każdym przypadku Zespół przeprowadzający analizę powinien opisać sposób określenia skuteczności mechanizmu kontrolnego, w taki sposób by pozostawić odpowiedni ślad audytowy.
Na podstawie jakich regulacji umocowany jest mechanizm kontrolny?	Należy wskazać wszelkiego typu akty prawne, wytyczne lub dokumenty, na podstawie których realizowany jest dany mechanizm kontrolny. Wskazując ww. dokumenty, należy możliwie precyzyjnie wskazać miejsce, w którym jest mowa o danym mechanizmie kontrolnym (np. rozdział, punkt, paragraf, artykuł, załącznik itp.)
Ślad audytowy pozostający po działaniu.	Wymienić sposób udokumentowania działania mechanizmu kontrolnego (np. lista sprawdzająca, oświadczenie, notatka)
Wpływ połączonych mechanizmów kontrolnych na	Zespół oceniający ryzyko powinien wybrać z menu rozwijanego ocenę od -1 (najmniejszy wpływ) do -4

WPŁYW ryzyka z uwzględnieniem poziomu zaufania.	(największy wpływ) w celu wskazania w jakim stopniu, zdaniem członków zespołu, przeprowadzanie na bieżąco kontrole zredukowały wpływ ryzyka (im istniejące mechanizmy są skuteczniejsze, tym bardziej wpływają na zmniejszenie wartości wejściowej - ryzyka brutto). Mechanizmy kontrolne wykrywające nadużycia zmniejszają wpływ nadużyć, ponieważ dowodzą funkcjonowania wewnętrznych mechanizmów kontroli. Zespół przeprowadzający analizę powinien uzasadnić swoją ocenę wpływu połączonych mechanizmów kontrolnych na wpływ ryzyka. Uzasadnienie powinno być przekazane do IZ wraz z analizą ryzyka.
Wpływ połączonych mechanizmów kontrolnych na PRAWDOPODOBIEŃSTWO ryzyka z uwzględnieniem poziomu zaufania.	Zespół oceniający ryzyko powinien wybrać z menu rozwijanego ocenę od -1 (najmniejszy wpływ) do -4 (największy wpływ) w celu wskazania w jakim stopniu, zdaniem członków zespołu, prawdopodobieństwo ryzyka zmniejszyło się dzięki prowadzonym mechanizmom kontrolnym(im istniejące mechanizmy są skuteczniejsze, tym bardziej wpływają na zmniejszenie wartości wejściowej - ryzyka brutto). Kontrole wykrywające nadużycia tylko pośrednio zmniejszają prawdopodobieństwo wystąpienia nadużyć. Zespół przeprowadzający analizę powinien uzasadnić swoją ocenę wpływu połączonych mechanizmów kontrolnych na prawdopodobieństwo ryzyka. Uzasadnienie powinno być przekazane do IZ wraz z analizą ryzyka.

2.3. Ryzyko netto

Ryzyko netto odnosi się do poziomu ryzyka **po uwzględnieniu wpływu istniejących** mechanizmów kontrolnych i ich skuteczności, a zatem do obecnej sytuacji.

Zarówno wpływ jak i prawdopodobieństwo ryzyka nigdy nie może zostać zredukowane poniżej

1. W związku z powyższym, w przypadku uzyskania wartości 0 lub wartości ujemnej, w polach „Wpływ ryzyka (NETTO)” lub „Prawdopodobieństwo ryzyka (NETTO)” należy wpisać wartość 1, odpowiadającą ryzyku akceptowalnemu.

Tytuł kolumny	Wytyczne
Wpływ ryzyka (NETTO)	Wynik w tej komórce zostanie automatycznie obliczony po odjęciu wpływu istniejących kontroli łagodzących ryzyko od wpływu ryzyka brutto. Należy zweryfikować racjonalność oceny. W przypadku wartości mniejszych niż 1, należy wpisać 1.
Prawdopodobieństwo	Wynik w tej komórce zostanie automatycznie obliczony po odjęciu wpływu istniejących kontroli łagodzących ryzyko od

ryzyka (NETTO)	prawdopodobieństwa ryzyka brutto. Należy zweryfikować racjonalność oceny. W przypadku wartości mniejszych niż 1, należy wpisać 1.
Łączny wynik ryzyka (NETTO)	Wynik w tej komórce zostaje obliczony automatycznie na podstawie danych z części Wpływ ryzyka (NETTO) i Prawdopodobieństwo ryzyka (NETTO).

Klasyfikacja akceptowalności ryzyka została opisana w rozdziale 2.6 niniejszego dokumentu.

2.4. Plan działania w zakresie wprowadzenia skutecznych i proporcjonalnych środków zwalczania nadużyć finansowych

Przedmiotowa część zawiera opis planowanych mechanizmów kontrolnych lub innych skutecznych i proporcjonalnych środków zwalczania nadużyć finansowych, które dotychczas nie funkcjonowały w systemie realizacji PO IIŚ.

Zalecane mechanizmy kontrolne opisane zostały m.in. w Wytycznych w zakresie postępowania z podejrzeniami nadużyć finansowych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020.

Tytuł kolumny	Wytyczne
Planowane dodatkowe mechanizmy kontrolne	Ta część powinna zawierać pełen opis planowanych mechanizmów kontrolnych/ skutecznych i proporcjonalnych środków zwalczania nadużyć finansowych. Należy ją wypełnić w każdym przypadku, gdy poziom ryzyka brutto pomniejszony poprzez istniejące mechanizmy kontrolne został zredukowany do nieakceptowalnego poziomu ryzyka netto tj. do poziomu ryzyka krytycznego wskazanego w rozdziale 2.6. oraz w przypadku ryzyka netto na poziomie ryzyka istotnego. W przypadku ryzyka netto na poziomie ryzyka tolerowalnego można wypełnić pole, mając jednak na uwadze proporcjonalność proponowanego mechanizmu w stosunku do występującego ryzyka.
Jednostka odpowiedzialna	W tej części należy podać jednostkę (wydział, departament, instytucję) odpowiedzialną za wprowadzenie każdego planowanego mechanizmu kontrolnego. Jednostka ta powinna wyrazić zgodę na przyjęcie odpowiedzialności za mechanizm kontrolny i czuwać nad jego wprowadzeniem i skutecznym funkcjonowaniem.
Termin wdrożenia	Należy podać planowany ostateczny termin wdrożenia nowego mechanizmu. Odpowiedzialna jednostka powinna wyrazić zgodę na ten termin i zadbać o wdrożenie nowego mechanizmu kontrolnego przed upływem tej daty.

Wpływ (łączny) planowanych, dodatkowych mechanizmów kontrolnych na WPŁYW ryzyka NETTO	Zespół oceniający ryzyko powinien wybrać z menu rozwijanego ocenę od -1 (najmniejszy wpływ) do -4 (największy wpływ) wskazującą w jakim stopniu, zdaniem członków zespołu, wprowadzenie planowanych mechanizmów kontrolnych zredukuje wpływ ryzyka netto. Przy przeprowadzaniu kolejnej analizy należy mechanizmy kontrolne wprowadzone na skutek wcześniejszej analizy uzupełnić zgodnie z instrukcją zawartą w rozdziale 2.2, tj. oceniając rzeczywisty wpływ wprowadzonego mechanizmu.
Wpływ (łączny) planowanych, dodatkowych kontroli na PRAWDOPODOBIEŃSTWO ryzyka NETTO	Zespół oceniający ryzyko powinien wybrać z menu rozwijanego ocenę od -1 (najmniejszy wpływ) do -4 (największy wpływ) wskazującą w jakim stopniu, zdaniem członków zespołu, przeprowadzanie planowanych kontroli zredukuje prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka netto. Przy przeprowadzaniu kolejnej analizy należy mechanizmy kontrolne wprowadzone na skutek wcześniejszej analizy uzupełnić zgodnie z instrukcją zawartą w rozdziale 2.2, tj. oceniając rzeczywisty wpływ wprowadzonego mechanizmu

2.5. Ryzyko docelowe

Ryzyko docelowe odnosi się do poziomu ryzyka **po uwzględnieniu wpływu istniejących i planowanych** mechanizmów kontrolnych.

Tytuł kolumny	Wytyczne
Wpływ ryzyka (DOCELOWEGO)	Wynik w tej komórce zostanie automatycznie obliczony po odjęciu wpływu planowanych do wdrożenia mechanizmów kontrolnych łagodzących ryzyko od wpływu ryzyka netto po uwzględnieniu już istniejących mechanizmów kontrolnych.
Prawdopodobieństwo ryzyka (DOCELOWEGO)	Wynik w tej komórce zostanie automatycznie obliczony po odjęciu wpływu planowanych do wdrożenia mechanizmów kontrolnych łagodzących ryzyko od prawdopodobieństwa ryzyka netto po uwzględnieniu już istniejących mechanizmów kontrolnych.
Łączny wynik ryzyka (DOCELOWEGO)	Wynik w tej komórce zostaje obliczony automatycznie na podstawie danych z części Wpływ ryzyka (docelowego) i Prawdopodobieństwo ryzyka (docelowego).

Zarówno wpływ jak i prawdopodobieństwo ryzyka docelowego nigdy nie może zostać zredukowane do 0 lub niżej. W przypadku bardzo skutecznych mechanizmów, które obniżą poziom prawdopodobieństwa lub wpływu ryzyka poniżej 1, należy przyjąć, że łączny wynik ryzyka docelowego jest na poziomie 1 (ryzyko akceptowalne).

Klasyfikacja akceptowalności ryzyka została opisana w rozdziale 2.6 niniejszego dokumentu.

2.6. Klasyfikacja poszczególnych ryzyk

Zgodnie z Wytycznymi KE, klasyfikacja poszczególnych czynników ryzyka oparta jest na łącznej liczbie punktów. Odpowiednimi kolorami oznaczono kategorię akceptowalności ryzyka, gdzie:

- kolor zielony oznacza ryzyko tolerowalne (1 -3),
- kolor pomarańczowy oznacza ryzyko istotne (4 - 6),
- kolor czerwony oznacza ryzyko krytyczne (8 - 16).

		Prawdopodobieństwo			
		1	2	3	4
s, £	1	1	2	3	4
	2	2	4	6	8
	3	3	6	9	12
	4	4	8	12	16

